

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

« ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΤΗΣ
ΠΑΤΡΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1900 ΚΑΙ ΜΕΤΑ »

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : κ. ΠΟΛΥΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ : ΜΕΛΑ ΑΡΕΤΗ
ΜΠΟΥΡΔΑΡΑ ΟΥΡΑΝΙΑ
ΞΥΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6159
----------------------	------

✓

Για την πολύ καλή συνεργασία καθ' όλη την διάρκεια της πτυχιακής εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κύριο Άγγελο Πολυδωρόπουλο, καθηγητή ΑΤΕΙ Πάτρας για την πολύτιμη βοήθεια του και την άψογη συνεργασία του τόσο στη συλλογή στοιχείων όσο και στη διεκπεραίωση της πτυχιακής εργασίας. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τις δημόσιες υπηρεσίες της Πάτρας όπως το Βιομηχανικό Επιμελητήριο και το Εργατικό Κέντρο καθώς και τους υπεύθυνους της κεντρικής Βιβλιοθήκης Πατρών για την υποστήριξη τους στην εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας για λογαριασμό του ΑΤΕΙ Πάτρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βιομηχανία είναι κλάδος παραγωγής, ο οποίος έχει ως αντικείμενο τον μετασχηματισμό των πρώτων υλών και ημικατεργασμένων προϊόντων σε αγαθά κατανάλωσης, δηλαδή αγαθά που ικανοποιούν αμέσως ανάγκες του ανθρώπου, και σε αγαθά που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω στην παραγωγική διαδικασία (αγαθά επένδυσης, ενδιάμεσα αγαθά). Με τον όρο βιομηχανία νοούνται οι οικονομικές δραστηριότητες μετατροπής της ύλης σε προϊόντα, με χημικά ή μηχανικά μέσα, οι οποίες όμως έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως η χρήση μηχανών, η εργοστασιακή οργάνωση (συμμετοχή πολλών ατόμων, καταμερισμός της εργασίας) και η εφαρμογή επιστημονικών γνώσεων. Από την άποψη αυτή η βιομηχανία διακρίνεται από τη βιοτεχνία, η παραγωγή της οποίας διεξάγεται σε μικρές παραγωγικές μονάδες, βασίζεται στην εργασία τεχνιτών και χρησιμοποιεί σχετικά απλά μηχανικά μέσα για να υποβοηθήσει την ανθρώπινη εργασία. Βιομηχανία και βιοτεχνία συναποτελούν τον κλάδο παραγωγής που είναι γνωστός ως μεταποίηση. Σήμερα οι όροι βιομηχανία και μεταποίηση χρησιμοποιούνται εναλλακτικά για να υποδηλώσουν την ίδια δραστηριότητα.

Η σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή, που αναπτύχθηκε τους δύο τελευταίους αιώνες, έχει τα πιο κάτω κύρια χαρακτηριστικά :

α) Όλοι οι εργαζόμενοι είναι ελεύθεροι εργατοτεχνίτες και υπάλληλοι που απασχολούνται με σύμβαση εργασίας.

β) Χρησιμοποιούνται μεγάλες ποσότητες ενέργειας, που σε ελάχιστο μόνο ποσοστό προέρχονται από τους ανθρώπους και τα ζώα. Το σύνολο σχεδόν προέρχεται από τη χρησιμοποίηση ορυκτών καυσίμων και υδατοπτώσεων, που στον 20^ο αιώνα αξιοποιούνται στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία στη συνέχεια χρησιμοποιείται στη βιομηχανία.

γ) Γίνεται ευρεία χρησιμοποίηση σύνθετων μηχανικών εργαλείων, που με τη βοήθεια της μηχανικής ενέργειας υποκαθιστούν όλο και περισσότερο την εργατική δύναμη.

δ) Το ποσοστό της μεταποίησης στη συνολική παραγωγή είναι υψηλό και στις πιο αναπτυγμένες χώρες έχει φτάσει το 30 - 40 %. Ανάλογα ποσοστά έχουν διαμορφωθεί και για τους εργαζόμενους στη μεταποίηση, σε σχέση με το σύνολο των απασχολούμενων. Αλλά και το μέσο μέγεθος απασχόλησης των βιομηχανικών παραγωγικών μονάδων είναι μεγάλο.

ε) Η εκβιομηχάνιση των παραγωγικών διαδικασιών περιορίζει συνεχώς το ποσοστό των απασχολούμενων στα « τμήματα παραγωγής » μέχρι και οι μισοί από το σύνολο των εργαζομένων σε μια βιομηχανική επιχείρηση απασχολούνται τώρα σε « δουλειές γραφείου » που περιλαμβάνουν επιτελεία ελέγχου, τμήματα προμηθειών, πωλήσεων , προσωπικού και δημοσίων σχέσεων. Διευθύνσεις οικονομικών υπηρεσιών και επιστημονικής έρευνας κ.α.

Η εκβιομηχάνιση κατάργησε πολλούς παραδοσιακούς τρόπους βιοτεχνικής παραγωγής, διατήρησε όμως άλλους και δημιούργησε και νέους, με αποτέλεσμα, να αποτελεί η βιομηχανία σημαντικό κλάδο

παραγωγής σε όλες τις χώρες, ακόμη και στις πιο αναπτυγμένες βιομηχανικά.

Ο σίδηρος δεν καμινεύεται πια στα βιοτεχνικά εργαστήρια, αλλά σε μεγάλα εργοστάσια. Η επεξεργασία όμως μεγάλου μέρους σιδήρου γίνεται στις βιοτεχνίες που κατασκευάζουν έπιπλα και σκεύη οικιακής χρήσης, απλά εργαλεία, εξαρτήματα κατασκευών, μεταφορικών μέσων και μηχανημάτων κ.α. Το ίδιο συμβαίνει με διάφορα χημικά προϊόντα, οικοδομικά υλικά και ποτά, που παράγονται σε μεγάλα εργοστάσια, χρησιμοποιούνται κατόπιν όμως ως πρώτη ύλη από μικρά βιοτεχνικά εργοστάσια για την παραγωγή διαφόρων άλλων προϊόντων. Ακόμα και σε διάφορα τρόφιμα, όπως π.χ. τα σιτηρά και τα ζαχαρότευτλα, η βασική επεξεργασία γίνεται σε μεγάλα εργοστάσια (στους αλευρόμυλους και στα ζαχαρουργεία αντίστοιχα), ενώ η χρησιμοποίηση των αλεύρων και της ζάχαρης στην αρτοποιία – ζαχαροπλαστική, σε υψηλό ποσοστό, σε μικρά βιοτεχνικά καταστήματα.

Καινούργια εξέλιξη στον τομέα αυτό είναι η χρησιμοποίηση σύγχρονων εργαλείων και μεθόδων παραγωγής σε μικρά εργαστήρια που απασχολούν περιορισμένο αριθμό ατόμων, συνήθως λιγότερα από 20, αλλά παράγουν μεγάλες ποσότητες ενός ή περισσοτέρων προϊόντων ή μόνο ορισμένα εξαρτήματα που χρησιμοποιούνται από άλλες παραγωγικές μονάδες για την κατασκευή του ολοκληρωμένου προϊόντος. Οι βιομηχανίες αυτοκινήτων π.χ. εκτός από τη συναρμολόγηση που κάνουν παράγουν οι ίδιες μικρό μόνο αριθμό εξαρτημάτων του αυτοκινήτου (συνήθως τη μηχανή, το διαφορικό, το σύστημα οδήγησης και άλλα παρόμοια) και προμηθεύονται από άλλες επιχειρήσεις, βιομηχανικές και βιοτεχνικές, τα εκατοντάδες από τα λοιπά εξαρτήματα των αυτοκινήτων, όπως φανάρια, λάστιχα, καθίσματα, στροφόμετρα, καθρέφτες, σύρματα, προφυλακτήρες κλπ.

Τα βιοτεχνικά εργαστήρια που χρησιμοποιούν μεγάλες ποσότητες μηχανικής ενέργειας και εξελιγμένα εργαλεία εξειδικεύονται στην παραγωγή περιορισμένου αριθμού ολοκληρωμένων προϊόντων ή και μόνο ορισμένων μηχανημάτων και εφαρμόζουν ευρύ καταμερισμό της εργασίας, διαφέρουν δε μόνο ως προς το μέγεθος από τα εργοστάσια. Αποτελούν συνεπώς οργανικό τμήμα της βιομηχανίας και στα επόμενα χρόνια δεν θα διακρίνονται από αυτήν. Εξάλλου, μολονότι η βιοτεχνική παραγωγή εξακολουθεί να είναι σημαντική, το μεγαλύτερο μέρος της μεταποιητικής δραστηριότητας των εξελιγμένων βιομηχανικών χωρών αναπτύσσεται τώρα στη βιομηχανία.

Επειδή οι τυπικές βιομηχανικές μέθοδοι εργασίας εφαρμόζονται και σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπως είναι ο τουρισμός, η εξόρυξη, οι μεταφορές κ.λπ., έχει επικρατήσει ο όρος βιομηχανία να χρησιμοποιείται με κάποια ευρύτητα, π.χ. γίνεται λόγος για εξορυκτική βιομηχανία, για τουριστική βιομηχανία, για ψυχαγωγική βιομηχανία κ.ο.κ.

Η βιομηχανία αποτελεί τον σπουδαιότερο κλάδο της οικονομίας. Πραγματικά το σύνολο των υλικών αγαθών που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος, με εξαίρεση το μεγαλύτερο μέρος των ειδών διατροφής, αποτελεί προϊόν της βιομηχανίας. Τα αγαθά αυτά προέρχονται από επεξεργασία και μετασχηματισμό υλών που παρέχει ο συντελεστής παραγωγής « φυσικοί πόροι ». Η επεξεργασία γίνεται με συνεργασία της εργασίας και του υλικού κεφαλαίου (μηχανήματα, κτίρια και λοιπές εγκαταστάσεις), την οποία εξασφαλίζει ένας τέταρτος συντελεστής της παραγωγής « η επιχειρηματικότητα ». Στο σύστημα της ελεύθερης οικονομίας, η επιχειρηματικότητα επιτελεί τον κοινωνικά χρήσιμο ρόλο οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, με τη λήψη σειράς αποφάσεων που αφορούν στο τι θα παραχθεί, πως, που, πότε και πόσο θα παραχθεί. Η επινοητικότητα και ο βαθμός ανάληψης κινδύνων από τον

επιχειρηματία με σκοπό το κέρδος μεγαλούργησαν κυριολεκτικά στο χώρο της βιομηχανίας. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι η ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού βασίστηκε στην βιομηχανική ανάπτυξη. Χρησιμοποιώντας τα επιστημονικά ευρήματα, προς τα οποία συνδέεται αμφίδρομα με σχέση αιτίου – αιτιατού, η βιομηχανία δημιούργησε υλικό πλούτο και έθεσε στη διάθεση του μεγαλύτερου μέρους της ανθρωπότητας ολοένα και περισσότερα μέσα ύπαρξης, μετακίνησης, άνεσης και γνώσης, που συνιστούν τα στοιχεία του σύγχρονου πολιτισμού.

Είναι λοιπόν φανερό ότι η σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία έχει μεν τις ρίζες της σε παλαιότερους πολιτισμούς, διαφέρει όμως σημαντικά από αυτούς, τόσο ως προς ορισμένους κοινωνικούς θεσμούς όσο και ως προς την ευρύτητα εφαρμογής των σημερινών θεσμών που υπήρχαν από παλιά.

Παρακολουθώντας την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας στις δεκαετίες της Μεταπολεμικής Περιόδου, θα πρέπει καταρχάς να σημειωθεί ότι στο διάστημα της Κατοχής η βιομηχανική παραγωγή είχε κυριολεκτικά εκμηδενιστεί. Οι δυνάμεις Κατοχής, αμέσως μετά την εισβολή, προχώρησαν σε επιτάξεις ολόκληρων εργοστασίων, αλλά και τελικών προϊόντων, πρώτων υλών και καυσίμων. Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα επικοινωνίας με τις διάφορες περιοχές της χώρας, αλλά και σημαντικές ελλείψεις σε πρώτες ύλες, ανταλλακτικά και ενέργεια. Οι μόνες μονάδες στις οποίες επιτρεπόταν η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος ήταν αυτές οι οποίες, κατά μικρό ή μεγάλο μέρος, παρήγαγαν για λογαριασμό των δυνάμεων κατοχής.

Οι ζημιές που η βιομηχανία υπέστη στην περίοδο αυτή ήταν τόσο σοβαρές ώστε το 1946, δύο ολόκληρα χρόνια μετά την Απελευθέρωση, η

παραγωγή είχε φτάσει το 60% μόνο των προπολεμικών επιπέδων της, παρ' όλο που η απασχόληση στη βιομηχανία υπελείπετο μόνο κατά 20%.

Στα επόμενα χρόνια της 10ετίας του 1940 η ανασυγκρότηση προχώρησε ουσιαστικά και το παραγωγικό δυναμικό της βιομηχανίας επεκτάθηκε. Η βιομηχανική παραγωγή, τα πρώτα χρόνια της επόμενης 10ετίας του 1950, ξεπέρασε, για πρώτη φορά, τα προπολεμικά της επίπεδα και το 1952 είχε υπερβεί κατά 11% το επίπεδο του 1939. Οι ταχύτερα αναπτυσσόμενοι κλάδοι ήταν οι κλάδοι παραγωγής καταναλωτικών προϊόντων, οι κλάδοι της κλωστοϋφαντουργίας και των ειδών διατροφής. Αντίθετα, η παραγωγή κεφαλαιουχικών προϊόντων υστέρησε.

Σε διεθνή κλίμακα, η πρώτη δειλή συνεργασία στον τομέα της βιομηχανίας έγινε το 1919, μέσω του διεθνούς Γραφείου Εργασίας, το οποίο εξελίχθηκε αργότερα στη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας. Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, η οικονομική δραστηριότητα του ΟΗΕ και η εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη παραχώρησαν βαθμιαία τη θέση τους στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (μετέπειτα ΟΟΣΑ), ο οποίος δημιούργησε στις βιομηχανίες τις ευκαιρίες προσέγγισης των τεχνολογικών τους δεδομένων καθώς και των προγραμμάτων ανάπτυξής τους. Παράλληλα, στον τομέα της προστατευτικής πολιτικής, η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου επέβαλε με δυναμισμό κανόνες που υπέβλεπαν στη μείωση της δασμολογικής προστασίας και στην απελευθέρωση των συναλλαγών στα βιομηχανικά προϊόντα. Αργότερα, έξι βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και χώρες της Μπενελούξ, συνέπηξαν την Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία Άνθρακα και Χάλυβα (1952) και στη συνέχεια την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (1958), με σκοπό την πλήρη οικονομική τους ενοποίηση.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 σημειώθηκε ένα σημαντικό γεγονός που σημάδεψε την πορεία της ελληνικής οικονομίας, αλλά και γενικότερα την οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Συγκεκριμένα, μετά από διαπραγματεύσεις που διήρκεσαν αρκετά χρόνια, υπογράφηκε στην Αθήνα τον Ιούλιο του 1961 η Συμφωνία Συνδέσεως της Ελλάδος με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Η Συμφωνία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου του 1962 και σε ότι αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα, η βασική πρόβλεψη ήταν η σταδιακή κατάργηση των τελωνιακών δασμών και ποσοτικών περιορισμών στις ανταλλαγές (εισαγωγές – εξαγωγές) μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Ταυτόχρονα, ωστόσο, με ειδική ρύθμιση στο Πρωτόκολλο της Συμφωνίας, οι ελληνικές εισαγωγές στην Κοινότητα τοποθετήθηκαν σε « ίση μοίρα » με τις εξαγωγές κράτους – μέλους προς άλλο κράτος – μέλος. Αυτό σήμαινε ότι οι μεταξύ των κρατών – μελών δασμοί, που ήδη την εποχή υπογραφής της Συμφωνίας Συνδέσεως είχαν μειωθεί κατά 50%, εφαρμόστηκαν και στην περίπτωση των ελληνικών εξαγωγών και τελικά καταργήθηκαν στα μέσα του 1968.

Το άνοιγμα των κοινοτικών αγορών στα ελληνικά προϊόντα προκάλεσε όχι μόνο έντονη αύξηση της εξωστρέφειας της ελληνικής παραγωγής, μαζί με μεταστροφή του ελληνικού εξαγωγικού εμπορίου προς τα κράτη – μέλη της ΕΟΚ, αλλά και εντυπωσιακή αναδιάρθρωση των εξαγωγών αναλόγως του τύπου των προϊόντων. Σημειώνεται, μάλιστα, ότι η συμβολή των βιομηχανικών προϊόντων στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών αυξήθηκε από 11% το 1962 σε 48% το 1975, στην πλευρά των εισαγωγών η συμμετοχή των αντίστοιχων προϊόντων από 71% το 1962 σε 61% το 1975.

Πάντως, σε όλη αυτή την περίοδο η προοδευτική εκβιομηχάνιση της ελληνικής οικονομίας συνεχίστηκε και δεν είναι τυχαίο ότι η ελληνική βιομηχανία χαρακτηρίζεται κυρίως ως δημιούργημα της δεκαπενταετίας 1960-1975.

Η πρόοδος στη μεταποίηση συνεχίστηκε και στις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Ειδικοί παράγοντες που βοήθησαν στην πρόοδο αυτή ήταν :

- Το κλίμα σταθερότητας που δημιουργήθηκε στην οικονομία, ιδίως μετά την υποτίμηση της δραχμής το 1953.
- Η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας.
- Η ανάπτυξη των εξαγωγών.
- Η αύξηση της καταναλώσεως λιπασμάτων και η επέκταση της ζήτησης από τη γεωργία για μηχανήματα και άλλον εξοπλισμό.
- Η αύξηση της ζήτησης για καταναλωτικά προϊόντα (διαρκή και μη), η οποία ήταν το φυσικό επακόλουθο της γενικής αύξησης των εισοδημάτων και της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου.

Η πρόοδος, βέβαια, δεν ήταν το ίδιο γοργή σε όλους τους κλάδους της βιομηχανίας. Ταχύτερα αυξήθηκε η παραγωγή στις σχετικά « νέες » βιομηχανίες, όπως η χημική βιομηχανία, η μεταλλουργία, η παραγωγή μεταλλικών αντικειμένων, συσκευών και μηχανών.

Στη δεκαετία του 1960 εμφανίστηκε επίσης μία σειρά από νέες βιομηχανίες βασικής σημασίας για τη χώρα, οι οποίες συνδέονται με αξιοποίηση εγχώριων πρώτων υλών, συχνά μάλιστα σε συνδυασμό με ξένες επενδύσεις και με εισαγωγή νέας τεχνολογίας. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της παραγωγής ζάχαρης από ζαχαρότευτλα, η αλουμίνα και το αλουμίνιο από την αξιοποίηση του ελληνικού βωξίτη, η παραγωγή ελαστικών αυτοκίνητων, τα ναυπηγεία, τα απορρυπαντικά, τα χημικά προϊόντα κα.

Εκτός από τις ενδογενείς διαφοροποιήσεις που χαρακτηρίζουν το φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ο βιομηχανικός τομέας κάθε χώρας δραστηριοποιείται (διαθεσιμότητα και ποιότητα εγχώριων πρώτων υλών,

κλίμα, διαμόρφωση εδάφους κλπ.) και σε συμπλήρωμα των συστατικών του οικονομικού και του τεχνολογικού τους περιβάλλοντος (αγοραστική δύναμη πληθυσμού, διάρθρωση των αναγκών και των προτιμήσεων του, ποιοτική στάθμη των στελεχών διοικήσεως, στάθμη τεχνολογίας κλπ.), ένας βασικός παράγοντας στη διαδικασία δημιουργίας προϋποθέσεων για βιομηχανική (και γενικότερα για οικονομική) ανάπτυξη είναι το « μέγεθος της αγοράς », ιδίως της εγχώριας. Το μέγεθός της είναι εκείνο που, σε πρώτη φάση και άμεσα, επιτρέπει ή αντίστοιχα περιορίζει τις δυνατότητες για αύξηση της κλίμακας παραγωγής, για μεγένθυση των μονάδων, για ορθολογικότερη παραγωγή και οργάνωση των κυκλωμάτων διακινήσεως των παραγόμενων προϊόντων.

Η ποσοτική υστέρηση της ελληνικής παραγωγής από την αντίστοιχη των περισσότερων χωρών – μελών της ΕΟΚ για τα περισσότερα βιομηχανικά προϊόντα είναι σημαντική. Ακόμη περισσότερο έχει παρατηρηθεί ότι η υστέρηση δεν αμβλύνεται από τα στοιχεία της κατά κεφαλήν παραγωγής που, ενώ παρουσιάζουν πολύ ανάγλυφη τη σχετική υπεροχή ορισμένων ελληνικών κλάδων (αλουμίνιο, τσιμέντο, βαμβακερά νήματα και υφάσματα, τσιγάρα), δεν μπορούν να υποστηρίξουν επιχειρήματα που σχετίζονται με τις δυνατότητες για επίτευξη μεγάλης κλίμακας παραγωγής, που συνδέεται μόνο με τα απόλυτα μεγέθη.

Σε κάποιον βαθμό, εξαιτίας ακριβώς του χαμηλού απόλυτου ύψους της παραγωγής των περισσότερων ελληνικών βιομηχανικών κλάδων στις αρχές της περασμένης δεκαετίας, αλλά οπωσδήποτε και σαν αποτέλεσμα της ιδιαίτερα έντονης εκβιομηχανίσεως της ελληνικής οικονομίας από την εποχή εκείνη, οι ρυθμοί αναπτύξεως της παραγωγής της ελληνικής βιομηχανίας ως συνόλου, αλλά και χωριστά των διαφόρων κλάδων της, στην περίοδο από τη Σύνδεση μέχρι σήμερα, υπερτερούν σημαντικά από τους αντίστοιχους ρυθμούς που υπολογίζονται για την Κοινότητα.

Με βάση το ουσιαστικό περιεχόμενο των παραπάνω γενικών και ειδικών διαπιστώσεων, καταλήγουμε σε ορισμένα βασικά συμπεράσματα για την κατάσταση και τις επιδόσεις της ελληνικής βιομηχανίας στο « ξεκίνημα » της πιο πρόσφατης περιόδου που αρχίζει το 1975. Από αυτά, άλλα μεν αφορούν στη μέχρι τότε εξέλιξη της ελληνικής οικονομικής βιομηχανικής αναπτύξεως και στη μορφή της, άλλα δε αποτελούν αξιολόγηση των επιδόσεων αυτών και επισήμανση των διαρθρωτικών αδυναμιών που διατηρούνται και που λειτουργούν ανασταλτικά στην παραπέρα ανάπτυξη και στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στο διεθνή χώρο. Τα συμπεράσματα αυτά είναι τα εξής :

1. Στην χρονική περίοδο από την υπογραφή της Συμφωνίας Συνδέσεως Ελλάδας - ΕΟΚ μέχρι το 1975 η ελληνική οικονομία παρουσίασε σε όλους γενικά τους τομείς, επιδόσεις χαρακτηριστικές μιας γρήγορης (σε απόλυτη και σχετική έννοια) αναπτύξεως, με αποτέλεσμα οι κάθε μορφής υστερήσεις που παρουσίαζε στις αρχές της περασμένης δεκαετίας, σε σχέση με την ΕΟΚ, να μειωθούν σημαντικά.

2. Η μορφή της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως της κρίσιμης περιόδου 1960 - 1975 ήταν τέτοια, που από άποψη κατανομής απασχολήσεως, επενδύσεων, παραγωγής, παραγωγικότητας και εξαγωγών η διάρθρωση της οικονομίας εμφάνιζε στο τέλος αυτής της περιόδου, σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατούσε την εποχή της Συνδέσεως και παλιότερα, πολύ πιο αμβλομένες διαφορές από τις διαρθρώσεις των άλλων κοινοτικών οικονομιών.

3. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της γενικής αυτής περιόδου ήταν η αύξηση της σπουδαιότητας, σε όλα γενικά τα οικονομικά μεγέθη, του δευτερογενούς τομέα της οικονομίας, με αντίστοιχη μείωση της σπουδαιότητας της γεωργίας, που εκφράστηκε κυρίως με μετατοπίσεις

εργατικού δυναμικού, μεταστροφή της επενδυτικής δραστηριότητας, προοδευτική εκμηχάνιση, σχετικά αυξημένες βελτιώσεις στην παραγωγικότητα και αισθητή αύξηση της συμμετοχής βιομηχανικών προϊόντων στις ελληνικές εξαγωγές.

4. Η άμβλωση των διαφορών και η μείωση των υστερήσεων δεν ισοδυναμούν βέβαια και με εξαφάνιση των ιδιομορφιών που ανέκαθεν χαρακτήριζαν την ελληνική οικονομία. Επισημαίνουμε εδώ όσες από τις ιδιομορφίες αυτές επέδρασαν, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, στη μορφή της μέχρι τώρα αναπτύξεώς της, ενώ συγχρόνως θεωρούνται ότι θα επιδράσουν και στις μελλοντικές εξελίξεις της :

α) Ο « δυαδικός » της χαρακτήρας, που, αν και μειώθηκε σταθερά, την διαφοροποιεί από τις αναπτυγμένες οικονομίες της ΕΟΚ.

β) Η σχετικά μεγάλη αναλογία « αυτοαπασχολούμενων » στο εργατικό δυναμικό. Το φαινόμενο, αν και αφορά σε όλους γενικά τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, παρουσιάζει ιδιαίτερη οξύτητα στον πρωτογενή τομέα (γεωργία) και οπωσδήποτε συνδέεται, ως αίτιο και ως αποτέλεσμα, με τη μορφή και το μέγεθος των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

γ) Η διατήρηση έντονου ενδιαφέροντος για επενδύσεις. Η εμπειρία, πάντως, εκείνης της περιόδου προσφέρει ορισμένες ενδείξεις ότι παρά τους ταχύς ρυθμούς, τη βελτίωση στη δομή και τη διάρθρωση των επενδύσεων που συνδέονται άμεσα με τις ποιοτικές μεταβολές, τουλάχιστον της πλάγιας και της μηχανολογικής υποδομής για βιομηχανική ανάπτυξη, η επενδυτική δραστηριότητα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται ακόμη από διαρθρωτικές αδυναμίες, όπως σχετικά αυξημένη συγκέντρωση σε τομείς όχι άμεσα παραγωγικούς, σχετικά

ασθενή τάση μεταποιήσεως του ενδιαφέροντος από τους παραδοσιακούς κλάδους κ.α. Παράλληλα, θα πρέπει επίσης να τονιστεί και η σχετικά μειωμένη, σε σχέση με την Κοινότητα, συμμετοχή της ελληνικής επενδυτικής δραστηριότητας στο εγχώριο προϊόν.

δ) Η σχετική έντονη εξάρτηση της παραγωγής από την εγχώρια αγορά (και αντίστροφα). Η εξάρτηση αυτή και οι φανερές συνέπειές της στο μέγεθος των μονάδων και στην παραγωγικότητά τους συνδέονται άρρηκτα με την περιορισμένη ικανότητα των Ελλήνων παραγωγών για προώθηση των προϊόντων τους στις ξένες αγορές. Παράλληλα, η δασμολογική ή άλλης μορφής προστασία της εγχώριας αγοράς θεωρείται ότι έχει διαχρονικά επιδράσει ανασταλτικά στη διαμόρφωση ατομικών ή συλλογικών πρωτοβουλιών για βελτιώσεις στον τομέα αυτό.

Η πιο πρόσφατη περίοδος στην εξέλιξη της ελληνικής βιομηχανίας αρχίζει από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και φθάνει μέχρι τις ημέρες μας. Χαρακτηρίζεται από τρία βασικά στοιχεία :

α) Την κρίση της δεκαετίας του 1980, στη διάρκεια της οποίας εμφανίζονται σαφή σημάδια « αποβιομηχάνισης ».

β) Την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως πλήρους μέλους, γεγονός το οποίο προκάλεσε και νέες πιέσεις στην ήδη αμβλυμμένη ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας.

γ) Τη συμμετοχή και της Ελλάδας στις διαδικασίες ολοκλήρωσης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς.

Στην περίοδο 1980 – 1988, το συνολικό προϊόν της ελληνικής μεταποίησης αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξεως του 0,3%, ο οποίος ήταν 27 φορές βραδύτερος από τον αντίστοιχο της δεκαετίας του

1970 (8,1%). Είναι ακόμη χαρακτηριστικό ότι ο μεταποιητικός τομέας, ο οποίος από άποψη ρυθμών επέκτασης είχε στην περίοδο 1970 – 1980 σημαντική υπεροχή έναντι άλλων τομέων, όπως του γεωργικού τομέα, των ορυχείων και του εμπορίου, στην πιο πρόσφατη περίοδο όχι μόνο έχασε την υπεροχή αυτή, αλλά υπολείπεται και του μέσου ακόμη ρυθμού με τον οποίο επεκτάθηκε το σύνολο της οικονομίας. Οι συγκρίσεις αυτές, έστω και « επιφανειακά » σχολιασμένες, προσφέρουν ασφαλείς ενδείξεις διαδικασίας « αποβιομηχάνισης ».

Ο βραδύς έστω ρυθμός επέκτασης της συνολικής μεταποιητικής δραστηριότητας δεν ισοκατανεμήθηκε μεταξύ των διαφόρων κλάδων. Για την ακόμη πιο πρόσφατη περίοδο 1990 – 1994, π.χ. στην διάρκεια της οποίας το βιομηχανικό προϊόν μειώθηκε κατά 5%, οι διαφορές στη μείωση κυμαίνονται μεταξύ 2% (χημικές βιομηχανίες) και 20% (κλωστοϋφαντουργία, ένδυση και κλάδος δέρματος) όπως φαίνεται στον πίνακα 2. Από τα ίδια αυτά στοιχεία τεκμηριώνεται και η απόσταση που χωρίζει τις εξελίξεις στην Ελλάδα (συνολικές ή κατά κλάδο) από τις αντίστοιχες σε πολλές από τις χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με την Ε.Ε. σαν σύνολο.

Η χαρακτηριστική αυτή « υστέρηση » είναι φυσικό να τροφοδοτεί τις αναλύσεις και τις συζητήσεις των τελευταίων χρόνων, οι οποίες με ένταση αναφέρονται στο « πρόβλημα ανταγωνιστικότητας » που η ελληνική βιομηχανία αντιμετωπίζει, επισημαίνοντας ταυτόχρονα ότι « το πρόβλημα » επιδεινώνεται συνεχώς, σε βαθμό που η ανάγκη για λήψη μέτρων καθίσταται όλο και πιο επιτακτική.

Μεταξύ άλλων διαπιστώνεται, μέσω των αναλύσεων ότι : Στην εγχώρια αγορά, η ελληνική βιομηχανία σημειώνει απώλειες ανταγωνιστικότητας. Δεν είναι όμως εύκολο να εξαχθούν περισσότερα συμπεράσματα για τους παράγοντες στους οποίους η απώλεια αυτή θα πρέπει να αποδοθεί, δεδομένου ότι η περίοδος η οποία κυρίως εξετάζεται

συμπίπτει με τη μεταεταξιακή περίοδο, στη διάρκεια της οποίας μειώθηκε δραστικά η προστασία που η ελληνική βιομηχανία απολάμβανε. Στη μείωση αυτής της προστασίας αποδόθηκε μεγάλο τμήμα της απώλειας ανταγωνιστικότητας, χωρίς πάντα να υπάρχει συμφωνία για το βαθμό ευθύνης της.

Στην Ευρωπαϊκή (Κοινοτική) αγορά, η ελληνική βιομηχανία συγκράτησε με την ανταγωνιστική της θέση έναντι των Κοινοτικών ανταγωνιστών της, τη βελτίωση έναντι παραγωγών από « τρίτες » χώρες χαμηλού κόστους.

Τέλος, και στις αγορές τρίτων χωρών, τα Ελληνικά βιομηχανικά προϊόντα, σε σχέση με τα αντίστοιχα κοινοτικής προέλευσης, σημείωσαν σημαντικές απώλειες ανταγωνιστικότητας.

Οι παράγοντες, στους οποίους είναι δυνατόν να αποδοθεί συνολικά η σωρευτική επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας, είναι πολλοί. Και είναι δυνατόν να διαχωριστούν των καθαρά διαρθρωτικών – αντικειμενικών παραγόντων και στην ομάδα των παραγόντων που μπορούν, γενικά, να χαρακτηριστούν ως « περιβαλλοντικοί » παράγοντες. Η δεύτερη αυτή ομάδα παραγόντων περιλαμβάνει τα στοιχεία του « περιβάλλοντος » στο οποίο οι ελληνικές βιομηχανικές επιχειρήσεις λειτουργούν. Αυτοί οι παράγοντες είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν και θεσμικά στοιχεία ή να εκφράζουν και τις επιδράσεις από την άσκηση κρατικής πολιτικής, μέσω διάφορων μορφών παρεμβάσεων.

Στην πρώτη ομάδα θα πρέπει να αναφερθούν, χωρίς ιδιαίτερη ανάλυση, οι εξής επιμέρους παράγοντες :

- Το μικρό μέσο μέγεθος των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, το οποίο προφανώς τοποθετεί τις επιχειρήσεις αυτές σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση από άποψη δυνατότητας χρηματοδότησης

προγραμμάτων έρευνας και μιας ολόκληρης σειράς άλλων δυνητικών πρωτοβουλιών.

- Η « παραδοσιακή » σύνθεση της παραγωγής, με σχετικά περιορισμένη συμμετοχή κλάδων και προϊόντων υψηλής, ή έστω ενδιάμεσης, τεχνολογίας.

- Οι χαρακτηριστικές υστερήσεις των επιχειρήσεων στα θέματα ποιότητας, σχεδιασμού προϊόντων marketing.

Η ενδεικτική αναφορά των παραπάνω διαρθρωτικών χαρακτηριστικών, οπωσδήποτε υπογραμμίζει την ιδιαίτερη σημασία των μη κοστολογικών παραγόντων στην ερμηνεία των χαμηλών επιδόσεων της ελληνικής βιομηχανίας στον τομέα των εξαγωγών

Αντίστοιχα, στη δεύτερη ομάδα των θεσμικών παραγόντων και της πολιτικής, επιλεκτικά αναφέρονται οι εξής :

→ Η κρατική παρεμβατική πολιτική, μέσω ενισχύσεων, επιδοτήσεων, ελέγχων και αμέσου ιδιοκτησίας επιχειρήσεων ή και μεγάλων τμημάτων κλάδων.

→ Η μακροοικονομική πολιτική, η οποία παρεμπόδισε την επέκταση της βιομηχανίας περιορίζοντας τις δυνατότητές της για εξασφάλιση πόρων από το πιστωτικό σύστημα, το οποίο διοχέτευσε προτιμησιακά τους πόρους αυτούς προς τον δημόσιο τομέα.

Στην ίδια ομάδα παραγόντων θα πρέπει να περιληφθεί και η σχετικά υποανάπτυκτη υποδομή (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, υπηρεσίες προς τη βιομηχανία κλπ.).

Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων διαμόρφωσε τελικά τις συνθήκες για συμπίεση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων και οδήγησε σε περιορισμό της επενδυτικής δραστηριότητας.

Η επενδυτική αυτή δραστηριότητα εμφάνισε συνεχή μείωση μεταξύ 1981 - 1987 και ανέκαμψε μόνο με τη βελτίωση της

αποδοτικότητας που μειώθηκε από την εφαρμογή του Σταθεροποιητικού προγράμματος το 1986 – 1987.

Οι επενδύσεις οπωσδήποτε δεν ενθαρρύνθηκαν και από το γεγονός ότι ο βαθμός χρησιμοποίησεως του παραγωγικού δυναμικού σε όλη την περίοδο 1981 – 1992 δεν υπερέβη το 80%, ενώ παρουσίασε και περαιτέρω μείωση στα τέλη του 1992 και μέχρι τα μέσα του 1993.

Οι συνθήκες αυτές είναι φυσικό να αποθαρρύνουν κάθε τύπου πρωτοβουλίες των επιχειρήσεων για ουσιαστική αξιολόγηση των λειτουργιών τους, για διάγνωση των αδυναμιών, για προσδιορισμό των σκόπιμων προσαρμογών και γενικά για τον προγραμματισμό υλοποίησης των προσαρμογών αυτών. Και αυτό παρά το γεγονός ότι η συνειδητοποίηση της στενής σχέσης μεταξύ προσαρμογών και ανταγωνιστικότητας πρέπει να είναι ήδη έντονη σε ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού των Ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων.

Οι εξελίξεις στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στην εγχώρια αγορά ή στο εξωτερικό, αναπόφευκτα, μετά από την παρεμβολή διαφόρων « υστερήσεων », μεταφέρονται σε αντίστοιχες εξελίξεις στην παραγωγή. Είναι δυνατόν η « νέα » παραγωγή να διαφέρει αυτής που προϋπήρξε, σε ποιότητα, σε τύπους προϊόντων, σε συνθήκες παραγωγής κλπ. Ανεξάρτητα πάντως από τις διαφοροποιήσεις αυτές που είναι φανερό ότι προκαλούνται και ως ανταπόκριση σε συγκεκριμένα « μηνύματα » ότι μακροπρόθεσμα διαμορφώνονται σε ευθεία σχέση με την πορεία της ανταγωνιστικότητας.

Είναι, επομένως, ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι, σε σύγκριση με την αύξηση που σημείωσε ο δείκτης παραγωγής βιομηχανικών προϊόντων στην ευρωπαϊκή κοινότητα την περίοδο 1985 – 1991, η αντίστοιχη μεταβολή για την ελληνική βιομηχανία ήταν μείωση.

Στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης του συνολικού εισοδήματος (εθνικού προϊόντος) τις τελευταίες

τρεις δεκαετίες στρέφεται προς τη ζήτηση υπηρεσιών και όχι πια βιομηχανικών προϊόντων, γιατί οι βασικές ανάγκες που ικανοποιούνται από τα προϊόντα αυτά έχουν ήδη καλυφθεί (εξοπλισμός των νοικοκυριών με έπιπλα, ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές, αυτοκίνητα κλπ.). Κατά συνέπεια, η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής έχει επιβραδυνθεί, ενώ η επέκταση του τομέα του εθνικού προϊόντος αποτελείται από υπηρεσίες.

Στη νέα αυτή « μεταβιομηχανική » κοινωνία η ικανοποιητική προσφορά αγροτικών προϊόντων εξασφαλίζεται με πολύ μικρό ποσοστό (3% - 6%) απασχόλησης του συνολικού εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα παραγωγής. Στον βιομηχανικό τομέα, εκτός από τη μείωση στο ρυθμό αύξησης της παραγωγής, παρατηρείται και γρήγορη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, που είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης εκμηχάνισης και αυτοματοποίησης διάφορων παραγωγικών διαδικασιών και προκαλεί στασιμότητα ή και μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης.

Παρατηρείται, συνεπώς, μείωση των ποσοστών τόσο του βιομηχανικού προϊόντος στο εθνικό προϊόν όσο και της βιομηχανικής απασχόλησης στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα τη συνεχή διεύρυνση στον τομέα των υπηρεσιών. Η μεταβιομηχανική κοινωνία βασίζεται κατά κύριο λόγο σε μια « οικονομία υπηρεσιών ».

Οι διαστάσεις των βιομηχανικών μονάδων και η χωροταξική τους διευθέτηση διατηρούν τις ιστορικές ρίζες τους. Η βιοτεχνία διατηρεί τη θέση της στον τομέα παραγωγής μικρών αντικειμένων και την ικανοποίηση τοπικής σημασίας ζήτησης.

Η μικρή βιομηχανία, κατά κανόνα οικογενειακής συγκρότησης, συναντά σοβαρές δυσχέρειες απέναντι στον συναγωνισμό της μεγάλης, ιδίως σε ότι αφορά στην εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης και στην απόκτηση ικανών στελεχών διοίκησης. Ωστόσο, πλεονεκτεί

απέναντι στη μεγάλη βιομηχανία στο ότι συντηρεί ευκολότερα τις παραδόσεις και στενότερες σχέσεις με την πελατεία και το προσωπικό που απασχολεί. Επίσης, λόγω των μικρών κεφαλαίων της είναι ανθεκτικότερη σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

Οι βιομηχανικές ανώνυμες εταιρείες, λόγω της ευρείας κεφαλαιοδοτικής τους επιφάνειας και της δυνατότητας που διαθέτουν στην επιλογή των προγραμμάτων και σχεδίων ανάπτυξής τους, προσαρμόζονται σε όλες τις εμφανιζόμενες καταστάσεις και σε όλες τις εξελίξεις. Όταν η ιδιοκτησία είναι συγκεντρωμένη σε ένα πρόσωπο ή σε μια μητρική εταιρεία σε βαθμό ώστε να ασκείται από το εν λόγω πρόσωπο πραγματικός έλεγχος, η διοίκηση της επιχείρησης ασφαλώς υπόκειται στην επίδραση αυτή. Συχνά όμως δεν υπάρχει τέτοιος έλεγχος, οπότε το διοικητικό συμβούλιο ασκεί την εξουσία της διοίκησης, η οποία υπόκειται στον έλεγχο του κοινού, μέσω των αγορών και πωλήσεων των μετοχών στο χρηματιστήριο (μέσω δηλαδή της εξέλιξης των τιμών στο χρηματιστήριο), μάλλον παρά τον έλεγχο της γενικής συνέλευσης, η οποία κρίνει εκ των υστέρων τα αποτελέσματα.

Εξάλλου, τα πλεονεκτήματα της πληθοπαραγωγής δημιουργούν την τάση αύξησης του μεγέθους των εργοστασίων και των εν γένει βιομηχανικών μονάδων. Η ίδια τάση δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη συγκέντρωση πολλών βιομηχανικών μονάδων του ίδιου κλάδου, υπό ενιαία διαχείριση ή διεύθυνση, με σκοπό την πραγματοποίηση μεγαλύτερου όγκου παραγωγής, την εξασφάλιση τεχνικών και εμπορικών πλεονεκτημάτων και την επίτευξη μεγαλύτερου βαθμού εξειδίκευσης. Η διαδικασία αυτή συγκέντρωσης ονομάζεται οριζόντια συγκέντρωση. Όταν υπό τον ίδιο έλεγχο ή την ίδια εταιρεία συγκεντρώνονται βιομηχανικές επιχειρήσεις που καλύπτουν διάφορα στάδια παραγωγής ενός ή περισσότερων προϊόντων, γίνεται λόγος για κάθετη συγκέντρωση. Η κάθετη συγκέντρωση - ή καθετοποίηση - της παραγωγικής

διαδικασίας συντελεί στην πραγματοποίηση οικονομιών με τη βελτίωση των όρων τροφοδότησης των διαφόρων σταδίων παραγωγής με πρώτες ύλες και ημικατεργασμένα προϊόντα καθώς και των συνθηκών διάθεσης των προϊόντων στην αγορά. Τα σιδηρωρυχεία, για παράδειγμα, συνδέονται συχνά με μεταλλουργία σιδήρου και τελευταία με μηχανουργικές βιομηχανίες και ναυπηγεία. Οι παραπάνω δύο βασικές μορφές συγκέντρωσης επιτυγχάνονται είτε με συγχώνευση των επιμέρους επιχειρήσεων, είτε με δημιουργία θυγατρικών επιχειρήσεων ή χόλντινγκς (holdings).

Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου οργανώνονται συνήθως σε ενώσεις, σκοπός των οποίων είναι η αμοιβαία ενημέρωση και η προάσπιση των κοινών συμφερόντων του κλάδου. Συνεργασία αυτού του είδους αποβαίνει οικονομικά επωφελής για τις επιμέρους επιχειρήσεις του κλάδου. Αυτό εξηγεί τη σε συνεχώς μεγαλύτερη κλίμακα επέκτασή της προς κατευθύνσεις όπως η οργάνωση κοινών υποκαταστημάτων πωλήσεων κλπ.

Η βιομηχανία διακρίνεται σε δύο βασικές κατηγορίες :

- α) τη βιομηχανία κεφαλαιουχικών αγαθών και
- β) τη βιομηχανία καταναλωτικών αγαθών

Η πρώτη βιομηχανία ονομάζεται συνήθως και βαριά βιομηχανία, ενώ η δεύτερη ονομάζεται ελαφρά βιομηχανία. Στο ενδιάμεσο βρίσκεται η αποκαλούμενη βιομηχανία ενδιάμεσων αγαθών. Τα προϊόντα της βιομηχανίας ενδιάμεσων αγαθών χρησιμοποιούνται άλλοτε ως κεφαλαιουχικά και άλλοτε ως καταναλωτικά.

Από άποψη αντικειμένου παραγωγής, η βιομηχανία διακρίνεται σε πολλούς κλάδους (για την οικονομική θεωρία οι κλάδοι είναι όσα και τα προϊόντα), οι οποίοι, σύμφωνα με τη διεθνή τυποποιημένη ταξινόμηση, είναι 20, οι εξής :

- Είδη διατροφής
- Ποτών
- Καπνού
- Υφαντικών ειδών
- Ειδών υπόδησης και ενδυμασίας
- Ξύλου και φελλού
- Επίπλων
- Χάρτου
- Εκτυπώσεων και εκδόσεων
- Δέρματος
- Ελαστικού και πλαστικών ειδών
- Χημικών προϊόντων
- Παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα
- Μη μεταλλικών ορυκτών
- Βασικές μεταλλουργικές
- Μεταλλουργικών προϊόντων
- Μηχανών και συσκευών εκτός από τις ηλεκτρικές και μηχανές μεταφορικών μέσων
- Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κλπ.
- Μεταφορικών μέσων
- Διάφορες.

Για καθένα από τους παραπάνω κλάδους καταρτίζεται δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, ο οποίος δείχνει την διαχρονική εξέλιξη του όγκου της παραγωγής του σχετικού κλάδου. Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής αποτελεί σταθμικό μέσο των δεικτών παραγωγής όλων των κλάδων.

Η βιομηχανία αποτελεί στρατηγικό παράγοντα για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης μίας χώρας. Βασικά στοιχεία για την οικονομική ανάπτυξη, όπως είναι η οικονομική πρόοδος και η

βελτίωση της ποιοτικής στάθμης του εργατικού δυναμικού, παρέχονται κατά μοναδικό τρόπο από τη βιομηχανία.

Η βιομηχανική ανάπτυξη συμβάλλει στη διάχυση νέων τεχνικών γνώσεων στην οικονομία, προκαλώντας με τον τρόπο αυτό την άνοδο του επιπέδου τεχνικής κατάρτισης του πληθυσμού και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Εξάλλου, η βελτίωση των τεχνικών μεθόδων παραγωγής πηγάζει και αξιοποιείται πρωτίστως από τη βιομηχανία. Η σημαντικότερη ίσως συνεισφορά της βιομηχανικής ανάπτυξης έγκειται στην δημιουργία επιχειρηματικών φορέων, που συνιστούν πρωταρχικό παράγοντα ανάπτυξης.

Το επίπεδο βιομηχανικής ανάπτυξης μιας χώρας μπορεί να συναχθεί από ποικιλία στατιστικών πληροφοριών, που αφορούν στην διάρθρωση της παραγωγής και της απασχόλησης ή στο βιοτικό επίπεδο ή στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας. Όπως θα ανέμενε κανείς, οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες έχουν γενικά υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα σε σύγκριση με τις βιομηχανικά καθυστερημένες. Πραγματικά, είναι απίστευτα μεγάλες οι κατά κεφαλήν εισοδηματικές διαφορές στις ακραίες περιπτώσεις της διεθνούς κλίμακας διανομής του εισοδήματος.

Το 1961 το κατά κεφαλήν εισόδημα στις ΗΠΑ ήταν 2.790 δολάρια, έναντι 70 δολαρίων στην Ινδία. Για το 1981 το κατά κεφαλήν εισόδημα στις δύο αυτές διαμετρικά αντίθετα χώρες από άποψη βιομηχανικής ανάπτυξης ήταν 12.800 και 260 δολάρια αντίστοιχα. Δηλαδή η σχέση των κατά κεφαλήν εισοδημάτων από 1 : 40 έγινε 1 : 50. Έχει δειχθεί ότι όσο υψηλότερα είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό του εισοδήματος που πηγάζει από τη βιομηχανία, με ορισμένες εξαιρέσεις που αφορούν τις πλουσιότερες χώρες. Επίσης έχει δειχθεί, χωρίς καμία εξαίρεση, ότι όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό του εισοδήματος που προέρχεται από τη γεωργία, τόσο μικρότερο είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα. Εναλλακτικά, η βιομηχανική

εξέλιξη μιας χώρας διαχρονικά ή η σύγκριση βαθμών ανάπτυξης μεταξύ διαφόρων χωρών μπορεί να συναχθεί από την κατανομή του εργατικού δυναμικού μεταξύ των διαφόρων κλάδων παραγωγής. Έχει παρατηρηθεί ότι το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στη γεωργία μειώνεται στο βαθμό που αυξάνεται το αντίστοιχο ποσοστό στη βιομηχανία.

Στον παρακάτω πίνακα περιέχονται στοιχεία του κατά κεφαλήν εισοδήματος και διάρθρωσης της παραγωγής για επιλεγείσες χώρες, τα οποία αποκαλύπτουν με σαφήνεια τις παραπάνω επισημάνσεις.

Πίνακας				
Χώρες	κατά κεφαλήν εισόδημα σε δολάρια		ποσοστό βιομηχανικής παραγωγής στο εγχώριο προϊόν	
	1980	1960	1970	1980
Δ. Γερμανία	12.320	40,5	41,3	39,4
ΗΠΑ	11.590	28,6	25,7	39,4
Ην. Βασίλειο	8.520	32,0	28,0	24,8
Ισπανία	5.230	23,0	25,3	30,7
Αργεντινή	2.590	29,0	28,0	22,0
Χιλή	2.290	23,0	28,0	21,4
Μαρόκο	830	13,0	14,0	16,0
Κένυα	390	10,0	11,0	11,4
Ινδία	230	13,0	13,0	14,7

Η σχέση που αποκαλύπτουν τα στοιχεία του πίνακα για διάφορες χώρες διαφόρου βαθμού ανάπτυξης κατά τη σύγχρονη εποχή αντανakλά και την ιστορία της εκβιομηχάνισης. Αρχικά, καθώς προχωρούσε η εκβιομηχάνιση, η αναλογική συνεισφορά της βιομηχανίας αυξανόταν με γρήγορο ρυθμό και έπεφτε αντίστοιχα η αναλογική συνεισφορά της γεωργίας στο εθνικό προϊόν. Με τον καιρό, η συνεισφορά της βιομηχανίας αυξανόταν με βραδύτερο ρυθμό, η αναλογία της γεωργίας εξακολούθησε να μειώνεται και αυξανόταν το μερίδιο των υπηρεσιών (εμπόριο, μεταφορές, εισοδήματα επαγγελματιών κλπ.) για παράδειγμα, στις ΗΠΑ το αγροτικό εισόδημα ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος από 20% τη δεκαετία του 1870 έπεσε στο 9% τη δεκαετία του 1940, για να σταθεροποιηθεί από τη δεκαετία του 1960 σε επίπεδο κατώτερο του 4%. Για την ίδια περίοδο, το προϊόν της βιομηχανίας ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος αυξήθηκε διαδοχικά από 14% σε 27% τη δεκαετία του 1940, που παρέμεινε περίπου στο ίδιο ποσοστό το 1960 (28,6%) συνεχώς μειωμένο από τότε. Η σταθεροποίηση του ποσοστού της βιομηχανίας στο εθνικό προϊόν και η σχετική μείωση της σημασίας της, τόσο για το προϊόν όσο και για την απασχόληση, αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της βιομηχανικής ωρίμανσης. Η μεταφορά εργατικού δυναμικού συντελείται από την γεωργία στον βιομηχανικό τομέα ως επακόλουθο της βιομηχανικής ανάπτυξης. Όταν ο βιομηχανικός τομέας φθάσει σε ορισμένο επίπεδο ωρίμανσης, η μεταφορά εργατικού δυναμικού συντελείται με δέκτη τον τομέα τριτογενούς παραγωγής (υπηρεσίες.). Η διαδικασία ανάπτυξης τριτογενών χρήσεων των ανθρώπινων πόρων είναι, φαίνεται, χαρακτηριστικό της βιομηχανικής ανάπτυξης. Το κλασικό μαρξιστικό βιομηχανικό προλεταριάτο δεν αναπτύσσεται παράλληλα προς τη βιομηχανική ανάπτυξη. Όπως δείχνουν με σαφήνεια τα δεδομένα της πιο ώριμης βιομηχανικής κοινωνίας του πλανήτη μας σήμερα (ΗΠΑ), η βιομηχανική απασχόληση

σημείωσε πτώση κατά την τελευταία εικοσαετία και αυξήθηκε αντίστοιχα η ποσοστιαία συμμετοχή της τριτογενούς απασχόλησης. Το πρότυπο αυτό διάρθρωσης παραγωγής και απασχόλησης συνδέεται με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της παραγωγικότητας και εμφανίζεται καθώς η βιομηχανική ωρίμανση προχωρεί και η κοινωνία εισέρχεται στη μεταβιομηχανική της φάση .

Μια πολύ σημαντική συνέπεια της ανάπτυξης της βιομηχανίας είναι η αστικοποίηση του πληθυσμού, η συγκέντρωση του πληθυσμού στις πόλεις. Η εργοστασιακή οργάνωση της παραγωγής και η συγκέντρωση των εργοστασίων χωροταξικά, ώστε να μεγιστοποιούνται οι ωφέλειες από τις εξωτερικές οικονομίες που συνεπάγεται από αυτή τη συγκέντρωση, είχε ως συνέπεια την ανάπτυξη αστικών κέντρων, τα οποία ανέπτυξαν στην συνέχεια τη δική τους δυναμική ως καταναλωτικά κέντρα, κέντρα εκπαίδευσης εργατικού δυναμικού, πηγές προσφοράς παραγωγικών συντελεστών. Εξάλλου, η ανάπτυξη της βιομηχανίας, με την βελτίωση των βιοτικών επιπέδων και συνθηκών υγείας που προκάλεσε, οδήγησε σε μείωση της θνησιμότητας και βοήθησε την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού. Ανάπτυξη της βιομηχανίας και αστικοποίηση συμπορεύτηκαν με τη χωρίς προηγούμενο πληθυσμιακή μεγέθυνση. Η εξέλιξη αυτή δικαιολογεί την σκέψη ότι η ανάπτυξη της βιομηχανίας τείνει να δημιουργεί τη δική της προσφορά εργασίας. Η ίδια εξέλιξη έχει δημιουργήσει και εξακολουθεί να δημιουργεί, παρά την κοινωνική εγρήγορση που έχει αναπτυχθεί, σοβαρά οικολογικά – περιβαλλοντικά προβλήματα, που υποβαθμίζουν την ποιότητα της ζωής και απειλούν τον πολιτισμό.

Από τα μέσα του περασμένου αιώνα συστηματοποιήθηκαν οι αντιδράσεις κατά του νομικού συστήματος της ελεύθερης αγοράς το οποίο προωθούσε μεν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, δημιούργησε όμως και καινούργιες ανισότητες στη διανομή του

εισοδήματος και του πλούτου. Συνέβαλε επίσης στη ταχύρυθμη αύξηση του ρυθμού των μισθωτών οι οποίοι, στη φάση της ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρούνταν τακτικά κάθε 7 - 11 χρόνια, αντιμετώπιζαν υψηλή ανεργία και στέρηση της μοναδικής πηγής του εισοδήματός του. Τα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργούσε η απότομη αύξηση του πληθυσμού των αστικών κέντρων (εγκληματικότητα, ασωτία, πορνεία) αποδιδόταν επίσης, από πολλούς επικριτές, στο νέο κοινωνικοοικονομικό σύστημα.

Ο μαρξισμός υπήρξε η πιο αποτελεσματική ιδεολογική κριτική και το καλύτερα οργανωμένο πολιτικό κίνημα, που με την Οκτωβριανή επανάσταση του 1917 ανέτρεψε το τσαρικό καθεστώς της αυτοκρατορικής Ρωσίας. Κύριος σκοπός ήταν να επιτευχθεί η εκβιομηχάνιση, ο τεχνολογικός και ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός της αχανούς αυτής χώρας και να απελευθερωθούν τα πλατιά λαϊκά στρώματα από την πολιτική και οικονομική καταπίεση.

Στα 70 σχεδόν χρόνια που πέρασαν από τότε, η εκβιομηχάνιση και ο εκσυγχρονισμός έχουν κάνει σημαντικές προόδους τόσο στη Σοβιετική Ένωση, όπως ονομάζεται τώρα η παλιά τσαρική αυτοκρατορία, όσο και στις πολυάριθμες άλλες χώρες στις οποίες επικράτησε το νέο καθεστώς μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Εν τούτοις, η διαφορά στην υλική ευημερία και στις ατομικές ελευθερίες μεταξύ των σοσιαλιστικών χωρών και των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών, που εφαρμόζουν το σύστημα της ελεύθερης αγοράς ή μικτής οικονομίας, είναι ακόμα σημαντική. : το επίπεδο παραγωγής βρίσκεται σε σχέση ένα προς δύο περίπου και σε μια σοσιαλιστική χώρα δεν υπάρχει ακόμα απόλυτη ελευθερία εισόδου ή εξόδου για τους υπηκόους της ή τους ξένους, όπως συμβαίνει με όλες τις ανεπτυγμένες Δυτικές χώρες. Επί πλέον, τα τελευταία 10 χρόνια οι διαφορές στο βιοτικό επίπεδο και στις ελευθερίες δεν φαίνεται να περιορίζεται.

Τα νέα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από τις Δυτικές χώρες αναφέρονται με την ίδια ή και με μεγαλύτερη ακόμη οξύτητα και στις σοσιαλιστικές, γιατί προκαλούνται από τις ίδιες αιτίες :

Την προϊούσα στενότητα παραδοσιακών πρώτων υλών, καυσίμων και ύδατος, την οικολογική υποβάθμιση και τα έντονα κοινωνικά αιτήματα μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού, για άνοδο του καταναλωτικού επιπέδου και περιορισμό του χρόνου και της έντασης της εργασίας.

Η εκβιομηχάνιση και ο συνεχής εκσυγχρονισμός των κοινωνικών θεσμών αποτελούν πρότυπο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, όχι μόνο παραδεκτό αλλά και επιθυμητό από τη μεγάλη πλειονότητα του πληθυσμού όλων των χωρών. Η αποδοχή αυτή προδιαγράφει και τις πιθανές εξελίξεις για τις προσεχείς δεκαετίες :

Σημαντικότερη προσπάθεια περιορισμού των συγκρούσεων και διευθέτησης των διαφορών, και συνεργασία μεταξύ χωρών με διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης ή κοινωνικοοικονομικό σύστημα.

Όπως συμβαίνει με όλες τις κοινωνικές προσπάθειες, ο χρόνος πραγματοποίησης και το αποτέλεσμα χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα.

Η γενική επιδίωξη του προγράμματος για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, ως γνωστό, είναι η κατάργηση μιας σειράς εμποδίων που παρεμβάλλονται στην απρόσκοπτη ροή προϊόντων, υπηρεσιών, κεφαλαίων, προσώπων και επιχειρήσεων στον κοινοτικό χώρο.

Μια πρώτη προσέγγιση στις « εκτιμήσεις » για τις επιπτώσεις από την κατάργηση των εμποδίων αυτών στη λειτουργία και την αποδοτικότητα των κοινοτικών και των Ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, καθώς και στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού που θα δημιουργηθούν, συγκλίνει στο ότι οι κυριότερες από τις επιπτώσεις αυτές θα είναι οι εξής :

⇒ Προβλέπεται ότι η ενιαία αγορά θα οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε σημαντική αύξηση του εισοδήματος σε κοινοτικό επίπεδο. Συγκρίνοντας με το ύψος του κοινοτικού εισοδήματος στις αρχές της δεκαετίας του 1990, αναμένεται αύξηση περίπου 3,2% έως 5,7%. Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης αυτής αναμένεται να προκύψει από προσαρμογές που θα συμβούν στην πλευρά της προσφοράς (αξιοποίηση οικονομιών κλίμακα, ένταση του ανταγωνισμού που θα οδηγήσει σε βελτίωση της εσωτερικής οργάνωσης των επιχειρήσεων κλπ.).

⇒ Στο μικρό - οικονομικό επίπεδο θα σημειωθούν μειώσεις κόστους και συμπίεση των τιμών, πρώτον, λόγω του εντονότερου ανταγωνισμού, και δεύτερον, λόγω βελτιώσεων στην παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής.

⇒ Αναφορικά με τα κέρδη των επιχειρήσεων, αναμένονται ουσιαστικές αυξήσεις στο σύνολο του κοινοτικού χώρου. Κατά χώρα, όμως, και κατά παραγωγικό κλάδο μπορεί να εμφανιστούν και μειώσεις των κερδών, διακοπή λειτουργίας ή αναδιοργάνωση επιχειρήσεων και εμφάνιση νέων πιο αποδοτικών.

⇒ Από έρευνα που έγινε με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η οποία περιέλαβε 11.000 κοινοτικές επιχειρήσεις φάνηκε ότι μεταξύ των διαφόρων τύπων εμποδίων μεγαλύτερη σημασία έχουν οι υπερβολικές τελωνειακές διαδικασίες και οι διαφορές στις εθνικές προδιαγραφές εισαγωγής προϊόντων τεχνικού περιεχομένου ή οι περιορισμοί σχετικοί με την υγεία και το περιβάλλον. Μικρότερη σημασία φαίνεται να έχουν οι περιορισμοί των κρατικών προμηθειών.

⇒ Η εναρμόνιση των κοινοτικών κανόνων στα τρόφιμα αναμένεται να ωφελήσει την Ελληνική βιομηχανία, αφού σήμερα η πληθώρα των αντικρουόμενων νομικών ρυθμίσεων σε εθνικό επίπεδο

δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στην ομαλή λειτουργία του κλάδου αυτού.

⇒ Η εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας αναμένεται να έχει αρνητικές σημαντικές επιπτώσεις στην προστασία της ελληνικής βιομηχανίας. Η πτώση της ονομαστικής προστασίας για το σύνολο της βιομηχανίας εκτιμάται ότι θα είναι της τάξεως των 14,7 ποσοστιαίων μονάδων.

⇒ Η απελευθέρωση στον τομέα των κρατικών προμηθειών δε φαίνεται να απειλεί σοβαρά τους Έλληνες παραγωγούς, οι οποίοι σήμερα πωλούν στο κράτος τα προϊόντα τους. Ο λόγος είναι ότι η συμμετοχή ξένων προμηθευτών θα είναι υποχρεωτική για την Ελλάδα μόνο αν η προμήθεια υπερβαίνει τα 40 εκ. δρχ., μέγεθος που σήμερα υπολογίζεται ότι αφορά μόνο στο 20% του συνολικού των κρατικών προμηθειών.

Ωστόσο, ενώ η ολοκλήρωση της εφαρμογής των προβλέψεων του προγράμματος που η Λευκή Βίβλος προτείνει, θα επηρεάσει όλους τους κλάδους της βιομηχανίας (όπως εξάλλου και όλους τους τομείς των οικονομιών των κρατών – μελών), χωρίς αμφιβολία κάποιοι από αυτούς τους κλάδους θα επηρεαστεί περισσότερο.

Η κατάργηση των εμποδίων θα προκαλέσει άμεσες επιπτώσεις στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων και στον όγκο των πωλήσεων τους.

Σε επίπεδο Κοινότητας, μια περίπου στις τέσσερις επιχειρήσεις εκτιμά ότι οι μειώσεις κόστους θα είναι σημαντικές. Στην Ελληνική βιομηχανία το ποσοστό αυτό είναι αρκετά χαμηλότερο (10% μόνο). Μεταξύ κοινοτικών και Ελληνικών βιομηχανιών διαπιστώνεται επίσης μια χαρακτηριστική διαφορά στη στάθμιση των δυνητικών πηγών μείωσης του κόστους. Οι επιχειρήσεις της Κοινότητας συνδέουν άμεσα την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς με διεύρυνση των πωλήσεών τους με χαμηλότερο κόστος διανομής. Για τις Ελληνικές επιχειρήσεις, οι

εντονότερες προσδοκίες εστιάζονται – δικαιολογημένα ή όχι – στις μειώσεις χρηματοοικονομικού κόστους.

Αναφορικά με τις πωλήσεις, στο σύνολο της Κοινότητας προβλέπεται επέκταση του όγκου τους κατά 5%. Για την Ελληνική βιομηχανία η πρόβλεψη είναι για αύξηση κατά 1% μόνο, που είναι και χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών μελών. Σε κλαδικό επίπεδο, οι πλέον αισιόδοξες Ελληνικές επιχειρήσεις είναι αυτές των κλάδων προϊόντων ελαστικού, μηχανών, ενδύσεως – υποδήσεως, κλωστοϋφαντουργίας, ξύλου και επίπλων.

Οι νέες συνθήκες που δημιουργούνται από την ενοποίηση των αγορών δεν επιτρέπουν πλέον χρήση μέτρων στήριξης και επιδότησης, στις οποίες οι εθνικές βιομηχανίες πολλών κρατών – και οπωσδήποτε και η Ελληνική – ήταν συνηθισμένες. Η πολιτική αυτή, αν και επιβεβλημένη για τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς, δεν εξυπηρετεί απαραίτητα τις νέες χώρες της Κοινότητας, των οποίων η βιομηχανία υπέστη ισχυρό κλονισμό από τον έντονο ανταγωνισμό, ο οποίος προήλθε από την κατάργηση του εθνικού προστατευτισμού που επικρατούσε πριν από την ένταξή τους στην Κοινότητα.

Τούτο σημαίνει ότι μια ενεργότερη βιομηχανική πολιτική σε κλαδικό επίπεδο, πέρα των κλάδων « σε κρίση » είναι αναγκαία και για την Ελλάδα, διότι οι περισσότεροι από τους κλάδους της Ελληνικής βιομηχανίας έχουν υποστεί σοβαρό πλήγμα σε όφελος των κοινοτικών εξαγωγών προς την Ελλάδα. Από όσα σημειώθηκαν, είναι φανερό ότι η πολυμορφία των προβλημάτων και των αδυναμιών, που η Ελληνική βιομηχανία ως σύνολο αλλά και οι επιμέρους κλάδοι της αντιμετωπίζουν, απαιτεί αντίστοιχα μια πολυμορφία μέτρων πολιτικής, που να καλύπτουν το σύνολο των λειτουργιών των επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα θα εξειδικεύονται και αναλόγως του επιδιωκόμενου στόχου.

Το βασικότερο συμπέρασμα είναι ότι απαιτεί συνεχής παρακολούθηση της βιομηχανίας εκ μέρους των παραγόντων – φορέων που ενδιαφέρονται για την προώθησή της. Δεν είναι πλέον δυνατόν να προστατεύουμε τη βιομηχανία με κανέναν τρόπο. Τα μέτρα που θα κρίνονται αναγκαία για την αντίστοιχη πολιτική της πρέπει να παρακολουθούνται από τους ασκούντες της αντίστοιχης πολιτικής, να αξιολογούνται συνεχώς και να τροποποιούνται κατάλληλα και έγκαιρα. Σημειώνουμε, επίσης, ότι για την ανάπτυξη της βιομηχανίας απαιτούνται και μέτρα γενικής εφαρμογής, μέτρα σταθεροποίησης της οικονομίας αλλά και της κοινωνίας γενικότερα, διότι μόνο μέσα σε σταθερό και προβλέψιμο στις εξελίξεις του περιβάλλον είναι δυνατόν να δραστηριοποιηθεί ο επιχειρηματικός κόσμος της χώρας για να γίνουν επενδύσεις εκσυγχρονισμού, ενώ ταυτόχρονα οι εργαζόμενοι θα έχουν εξασφαλισμένη απασχόληση και εισόδημα.

Για την Ελλάδα, ο άξονας πολιτικής που πρέπει ιδιαίτερα να προσεχθεί είναι « η ανάπτυξη και βελτίωση των συντελεστών παραγωγής », με την ευρύτερη έννοια του όρου, για να συμπεριλάβει τόσο τις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό όσο και τις « ειδικότερες υπηρεσίες » που έχουν ανάγκη οι επιχειρήσεις και τις οποίες αδυνατεί καθεμία από μόνη της να εξασφαλίσει. Εξίσου σημαντικά θέματα είναι :

◊ Η διεύρυνση του ζωτικού χώρου των επιχειρήσεων, καθώς δεν μπορούμε πλέον – στα πλαίσια τουλάχιστον της Ενιαίας Αγοράς – να κάνουμε λόγο για εξαγωγική πολιτική βασισμένη σε επιδοτήσεις, και

◊ Η πολιτική στήριξης των φθινόντων κλάδων σε εθνικό επίπεδο, που δεν έχουν χαρακτηριστεί ως τέτοιοι σε κοινοτικό επίπεδο και οι οποίοι έχουν ανάγκη από σημαντική αναδιοργάνωση, ενεργοποιώντας ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσα σε αυτούς τους κλάδους, οι

οποίες, όπως είναι γνωστό, εμφανίζουν αυξημένη ευαισθησία απέναντι στον ανταγωνισμό των μεγαλύτερων και πιο ώριμων επιχειρήσεων.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι εν όψει της Ενοποιημένης Ευρωπαϊκής Αγοράς πρέπει όλες οι επιχειρήσεις, εύρωστες και μη, να ακολουθήσουν ακόμα ενεργότερη στρατηγική, χωρίς να αναμένουν προστασία σαν και αυτή που απολάμβαναν στο παρελθόν και η οποία σε πολλές περιπτώσεις αποτέλεσε παράγοντα εφησυχασμού και αδράνειας.

Μια σημαντική μερίδα Ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων συνειδητοποιούν πράγματι την ανάγκη προσαρμογών και προχωρούν σε νέες οργανωτικές και παραγωγικές επενδύσεις. Η πορεία αυτή, όμως, δεν είναι χωρίς προβλήματα. Υπάρχουν ακόμη πολλοί παράγοντες που εμποδίζουν ή καθυστερούν την υλοποίηση των προσαρμογών, είτε αυτοί είναι εξωτερικοί ως προς την επιχείρηση είτε εντοπίζονται στο εσωτερικό της. Πάντως όπως πρόσφατες έρευνες έχουν δείξει ότι πιο σοβαρά « εμπόδια » εντοπίζονται εκτός της επιχείρησης.

Μεταξύ των εμποδίων αυτών πιο σημαντικά είναι :

- Η ανεπάρκεια κεφαλαίων για νέες επενδύσεις.
- Η μεγάλη αβεβαιότητα για το αποτέλεσμα των προσαρμογών.
- Τα προβλήματα με τις κρατικές υπηρεσίες.
- Τα διαρθρωτικά προβλήματα που οδηγούν στην κρίση είναι γνωστά και έχουν πολλές φορές επισημανθεί.

Όπως έχει επίσης επισημανθεί ότι ο μεταποιητικός τομέας βρίσκεται τα τελευταία χρόνια σε μια μακρά διαδικασία διαρθρωτικών αλλαγών. Σε αυτή την πορεία πολλές βιομηχανικές επιχειρήσεις, κυρίως αυτές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ευρύτερου δημόσιου τομέα, δίνουν έδαφος. Οι προβληματικές επιχειρήσεις είχαν μόνο το ορατό μέρος του προβλήματος, διότι υπάρχουν παράλληλα και άλλες

επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα, οι οποίες λειτουργούν συσσωρεύοντας ζημιές και με συνεχείς μειώσεις της παραγωγής τους.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει μια σημαντική μερίδα βιομηχανικών επιχειρήσεων που κερδίζουν έδαφος, καθώς πραγματοποιούν σημαντικές επενδύσεις εκσυγχρονισμού και επέκτειναν την παρουσία τους κυρίως στις αγορές του εξωτερικού. Μέχρι πρόσφατα οι επιδόσεις των επιχειρήσεων χρωματίζουν τις εξελίξεις του τομέα στο σύνολο του :

Μείωση της βιομηχανικής παραγωγής, υποχώρηση της βιομηχανικής απασχόλησης. Συνεπώς, αν η διαδικασία αυτή, που έχει έντονο εκσυγχρονιστικό χαρακτήρα, τείνει να ολοκληρωθεί και η πρόσφατη ανακοπή των πτωτικών τάσεων στην παραγωγή οφείλεται στο ότι η πορεία της μεταποίησης επηρεάζει πλέον καθοριστικά τις επιδόσεις των εξωστρεφών εκσυγχρονιζόμενων βιομηχανιών, τότε θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι η ανάκαμψη του 1994 σημαίνει την άραχή θετικότερων εξελίξεων στη βιομηχανική παραγωγή στη διάρκεια του 1995 και στα επόμενα χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τα πρώτα 50 χρόνια από την απελευθέρωση, η βιομηχανία στην Ελλάδα ήταν ανύπαρκτη, ενώ κυριαρχεί η αγροτική οικονομία, που και αυτή είναι υποτυπώδης.

Οι πρώτες βιομηχανίες που αρχίζουν δειλά στην αρχή να ιδρύονται γίνονται πόλοι έλξης εργατικών χεριών. Η Πάτρα εξελίσσεται σε μια από τις πρώτες βιομηχανικές πόλεις της Ελλάδας. Από το Μεσαίωνα ήδη είναι γνωστή η υφαντουργία της και η κατεργασία του μεταξιού. Η κύρια όμως ανάπτυξή της αρχίζει μετά την ανεξαρτησία της χώρας.

Το 1845 ο Π. Φωτεινός σπουδάζει στην Βιέννη με έξοδα της κυβέρνησης κλώσιμο του μπαμπακιού με τις καινούργιες μεθόδους και μηχανές. Ζητάει από το Υπουργείο Εσωτερικών να τον διευκολύνει στην ίδρυση αστικού καταστήματος στην Πάτρα. Του χορηγείται δάνειο 12.000 δραχμών μακροπρόθεσμο και του παραχωρείται στο Σαραβάλι Πατρών ο δημόσιος υδρόμυλος μια περιοχή από 80 στρέμματα.

Υποχρεώνεται όμως να προσλάβει τριάντα νέους ηλικίας 13 έως 15 χρόνων, για να διδαχτούν τη χρήση και την επιδιόρθωση κλωστικών μηχανών.

Το εργοστάσιο έπειτα από ένα μικρό χρονικό διάστημα σταματάει τη λειτουργία του, για να ξαναλειτουργήσει όμως μετά από αρκετό χρόνο. Το 1851 στη Διεθνή Έκθεση του Λονδίνου εκτίθεται γλυκοριζοχύλισμα στο εργοστάσιο Πατρών Κ. Κόγκου που παρασκευάζει 40.000 οκάδες.

Το 1858 ιδρύεται « Ανώνυμος Εταιρεία Ευρωπαϊκής Οινοποιίας » με σκοπό να βγάλει την σταφιδική οικονομία από την κρίση. Μεσολαβεί

μια μικρή οινοποιία το 1860 ενώ το 1873 έχουμε την ίδρυση της μεγάλης εταιρείας του Γ. Κλάους Αχαΐα.

Για να ενισχυθεί η Οινοποιητική Εταιρεία, το κράτος το 1859 έπειτα από απόφαση της Βουλής αγοράζει 600 μετοχές.

Το 1861 ιδρύεται η « Ελληνική Χαρτοποιία Α.Ε. » από τους Κ. Γερούση, Ι. Κορίνθιο, Γ. Οικονόμου και Κλ. Παπαθεοδώρου με σκοπό την κατασκευή και την πώληση χάρτου.

Η διεθνής συγκυρία που ορίστηκε από τον εμφύλιο πόλεμο στις Η.Π.Α. (1862 – 1867) έστρεψε τη ζήτηση βάμβακος των αγγλικών υφαντουργείων προς τις βαμβακερές πρώτες ύλες νέων χωρών όπως η Ελλάδα. Η αποκατάσταση της Αμερικάνικης προσφοράς έφερε κρίση στην Ελληνική βαμβακοπαραγωγή. Έτσι το 1867 δίνεται η δυνατότητα για τη δημιουργία νέων υφαντουργείων.

Το 1868 ιδρύεται μικρό νηματοποιείο, ενώ η πρώτη οινοποιία στην Πάτρα κα από τις πρώτες στην Ελλάδα είναι του Σύψωμου που ιδρύεται το 1860 με την ονομασία « Ελληνική Οινοποιία των Πατρών ».

Την ίδια εποχή ιδρύθηκαν και αναπτύχθηκαν για να καλύψουν την εσωτερική αγορά η αλευροποιία και η παρασκευή ζυμαρικών.

Το 1870 έχουμε δυο αλευρόμυλους και μια αλευροποιία – μακαρονοποιία. Επίσης υπάρχουν και επτά μικρότερα ατμοκίνητα καταστήματα για την παραγωγή άρτου και ζυμαρικών. Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται η ζαχαροπλαστική και η τυροκομία.

Το 1872 λόγω της καταστροφής από φυλλοξήρα των αμπελώνων του Γαλλικού νότου (αποκατάσταση 1892) ανοίγεται μια πελώρια αγορά για την Ελληνική σταφίδα που θα χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή φθηνών κρασιών. Έτσι η παραγωγή και η εξαγωγή της σταφίδας θα αυξηθεί θεαματικά. Από την παραγωγή και την εξαγωγή της σταφίδας εξαρτάται και η παραγωγή ξύλινων κιβωτίων. Έτσι δημιουργείται μια

πρώτη ζήτηση για ενδιάμεσες εισροές και καθετοποιείται περισσότερο η βιομηχανία.

Το 1873 ιδρύεται η ανώνυμη οινοποιητική εταιρεία « Αχαΐα ».

Το 1875 ο Στ. Θεοχάρης στην « Εμπορική Γεωγραφία » αναφέρει ότι στην Πάτρα λειτουργούν σιδηρουργεία όπου κατασκευάζονται βιομηχανικά και γεωργικά εργαλεία.

Το 1876 λειτουργούν επτά ατμοκίνητα εργοστάσια με δύναμη 111 ίππων. Επίσης τέσσερα κλωστήρια που απασχολούν 136 εργάτες (58 άνδρες και 78 γυναίκες).

Τα κλωστήρια ανήκουν στους :

- 1) Π. Φωτεινό. 1846 με 18 εργάτες
- 2) Α. Φωκά. 1866 με 25 εργάτες (6 άνδρες , 19 γυναίκες)
- 3) Γ. Παπαθεοδώρου. 1873 με 39 εργάτες (10 άνδρες , 29 γυναίκες)
- 4) Γ. Κόγκου. 1874 με 54 εργάτες (24 άνδρες , 30 γυναίκες)

Δυο αλευρόμυλοι με 105 εργάτες, ένα μηχανουργείο με 20 εργάτες, δυο οινοποιεία και δυο οινοπνευματοποιεία κινούμενα με ατμό με 25 εργάτες.

Στην έκθεση του 1878 των Παρισίων απονέμεται στην εταιρεία « Αχαΐα » χρυσό μετάλλιο και στον Α.Σύψωμο χάλκινο μετάλλιο για τα κρασιά τους.

Το 1884 ιδρύεται ο Εμπορικός και Βιομηχανικός Σύλλογος Πατρών.

Το 1888 λειτουργεί το παγοποιείο του Σ.Κόγκου.

Το 1902 λειτουργούν στην Πάτρα οι εξής βιομηχανίες :

3 αλευρόμυλοι και 4 υδρόμυλοι, 4 ζυμωτήρια, 2 μακαρονοποιεία, 2 κλωστήρια, 1 καπνοκοπτήριο, 6 σχιστήρια σανίδων, 4 χυτήρια σιδήρου, 1 σιδηρουργείο, 3 καρφοβελονοποιεία, 1 εργοστάσιο ψεκαστήρων – δεξαμενών δοχείων ύδατος κλπ και 3 μη ατμοκίνητα, 8 σταφιδοκαθαριστήρια, 1 χαλβαδοποιείο και ζαχαροπλαστείο, 1 χυτήριο

μολύβδινων σωλήνων και χόνδρων (σκάγια), 3 παγοποιεία, 2 βαφεία και κηλιδοκαθαριστήρια, 1 τροχιστήριο, 2 εργοστάσια φανελοποιίας και πλεκτικής και πολλά χειροκίνητα πλεκτήρια, 2 ελαιουργεία και ελαιοπιεστήρια, 4 οινοπνευματοποιεία, 1 ζυθοποιείο, 1 εργοστάσιο κεραμοποιίας, 2 τυπογραφεία, 2 λιθογραφεία, 1 κατάστημα αερίοφωτος και 1 ηλεκτρικό εργοστάσιο για τα τραμ, 6 μεγάλα εργοστάσια οινοποιίας και 16 μικρά, 2 εργοστάσια τεχνητών πλακών πολύχρωμων, 3 εργοστάσια τεχνητών λουλουδιών, 1 εργοστάσιο φαρμακευτικών προϊόντων, πολλά χειροκίνητα υφαντήρια, 4 εργοστάσια ψάθινων πύλων, 1 εργοστάσιο αγγειοπλαστικής, 6 κεραμοποιεία παλιού συστήματος, 5 μεγάλα εργοστάσια επιπλοποιίας και σταφιδομηχανών προτύπων, 2 εργοστάσια κατασκευής βαλαντίων, 1 εργοστάσιο κατασκευής αλουμινίου και πολλά άλλα μικρότερα.

Στην Α΄ Βιοτεχνική Έκθεση στην Πάτρα που οργανώνεται το 1895 συμμετέχουν σε περίπτερα.

Από τα υφαντικά εργοστάσια οι :

Αν. Αναστασόπουλος, Π. Αναγνωστόπουλος, Α. Δημακόπουλος, Φ. Κοκκινόπουλος, Ι. Αντωνιάδης, Αλ. Μπαλάσης, Α. Γιαννακόπουλος, Κ. Παπαθεοδώρου, Γ. Μιχαλόπουλος, Γ. Κόκκαλης, Υιοί Γ. Τριάντη.

Από την κεραμική και αγγειοπλαστική οι :

Ι. Παντελής, αδελφοί Ροζάτοι, Ηρ. Ψυλλιακός.

Από την οινοπνευματοποιία οι :

Α. Θωμόπουλος, Μ. Μάγος, Ζωγόπουλος, Θεοδωρόπουλος, Αποστολόπουλος, Β. Δαδιώτη, Χρυσανθακόπουλος, Γαζετάς και Σπαγαδώρος, Θ. Τσατσώνης, Γεωργακόπουλος, Ασημακόπουλος, Θεοδωρόπουλος, Αγουρίδης, Χ. Κυριακόπουλος, Αθ. Κανελλόπουλος, Γερ. Κόγκος.

Από τα δέρματα και ότι παρασκευάζονται από αυτά οι :

Γ. Ζαφειρόπουλος, Α. Λιθαράς, Ι. Μπόκολας, Κ. Μακεδόνας,

Αλ.Σταματόπουλος, Γ. Γεωργίου, Στ. Γκολφινόπουλος,
Χρ.Πολυμερόπουλος, Περ. Μιτυλήνης, Δ. Παναγιωτόπουλος,
Δρ.Μέργος, Χρ. Κάτρης, Νικ. Σπινόπουλος, Π. Ξενογιάννης και
Α.Παναγιωτόπουλος.

Από τα υποδηματοποιεία οι :

Μαρτίνος, Σπ. Δεσυνιώτης, Αν .Μαραγκός, Ντρουκόπουλος,
Παπαϊωάννου, Ντάγρακας, Αθανασίου, Μπαλάσης και Γ. Νικολάου.

Από την κατεργασία ορυκτών μετάλλων οι :

Αφοί Γιαννακόπουλοι, Χ.Βακαλόπουλος, Σ. Κωνσταντινόπουλος,
Γαλανάκης, Πασχάλης δε Πάλο, Δημητρόπουλος, Σταματόπουλος,
Φωτόπουλος, Χαρακτηνιώτης, Αφοί Γηλιάτοι, Π. Τσάκος,
Θ. Ρηγόπουλος, Αφοί Μουδάκη, Σεμετόκολος, Δ. Γρηγορίου,
Χρ. Μπουλιούκος, Υιοί Γ. Τριαντή.

Από τις οινοποιητικές εταιρίες οι :

« Αχαΐα », Άμβουργερ, Χαιρέτης, Β. Λυκουριώτης, Ζωγόπουλος,
Αποστολόπουλος, Ζούβελος, Σύψωμος, Σπυρόπουλος ή Ντουφεξής,
Π. Αντωνακόπουλος, Α. Πάπλας.

Από την ραπτική οι :

Αφοί Παπαϊωάννου, Παντελής, Ρηγάτος

Από τα εργοστάσια ψάθινων πέλων οι :

Αφοί Γατόπουλοι, Τ. Αρβανιτόπουλος, Γ. Γκαλέκας, Αφοί
Παπαδημητρίου, Ευσταθίου

Από τα ασπρόρουχα οι :

Γκαλέκας, Λαμπρόπουλος

Από τα επιπλοποιεία οι :

Μπουρδόπουλος, Ψάθης, Μακρής, Καλαμπόκας, Σωτηριάδης,
Χασόπουλος.

Από τη βαφική οι :

Σ. Κυριώτης, Οικονομόπουλος, Π. Βελερίνος

Από την κηροπλαστική, άνθη τεχνητά - στέφανα οι :

Παναγιωτόπουλος

Από την χρώματα οι :

Ανδρικόπουλος

Από τα ζαχαροπλαστικά οι :

Π. Βουρδέρνης, Κυριακόπουλος

Από τους αλευρόμυλους οι :

Αφοί Τριαντή

Από τα ζυμαρικά οι :

Σταμπουλόπουλος, Καντονάκης, Σπηλιωτόπουλος

Από τις καπνοπώλες οι :

Σούλος, Παναγιωτόπουλος

Ακόμα υπήρχαν εκθέματα από τον ατμόμυλο Καράμπελα, το εργοστάσιο ζυμαρικών Κοντοπάνου, το εργοστάσιο ψεκαστήρων, γαλβανισμένων κουβάδων, γαλβανισμένων δεξαμενών, μηχανισμών αποχωρητηρίου, Αφών Πραπόπουλου, τα εργοστάσια ξυλοσχιστικής Μαμάκη και Παπανικολάου, το πλοποιείο Γ. Παντελεάκη, το εργοστάσιο πλαστιγγών Αφών Χανιώτη, τα εργοστάσια βαφείων με ατμό και κηλιδοκαθαρτήρια των Σ. Κυφιώτη και Γ. και Ν. Θεοχάρη, το ατμοκίνητο εργοστάσιο ζαχαροπλαστικής Φ. Αγγελόπουλου, το εργοστάσιο φελλών Χρ. Κυριακόπουλου και το φωτογραφείο « Παρθενών ».

Πολλά εργοστάσια μύρας ιδρύονται. Στις Ιτιές το 1901 λειτουργεί το εργοστάσιο Μαγγιόλου και Καλιαμπέτσου με παραγωγή 500 οκάδες την ημέρα. Αργότερα όμως βελτιώνονται οι εγκαταστάσεις με ημερήσια παραγωγή 2.000 οκάδες.

Στα Ζαρουχλέικα λειτουργεί ατμοκίνητο παγοποιείο και εργοστάσιο σταφιδομηχανών του Χ. Χασαπόπουλου.

Ο Γεώργιος Κόγκος χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τον ατμό στην Πάτρα. Ιδρύει το πρώτο ατμοκίνητο εργοστάσιο κλωστικής το 1875. Το 1871 ο Γεράσιμος Κόγκος ιδρύει εργοστάσιο νηματοποιίας μαζί με τους υιούς Τριάντη. Οι βιομηχανίες τους περιλαμβάνουν και αλευροποιία. Μετά το 1885 οι υιοί Τριάντη αναλαμβάνουν τις επιχειρήσεις για δικό τους λογαριασμό.

Στην βιοτεχνική έκθεση 16 εκθέτες παρουσιάζουν συνολικά 30 είδη κρασιών και λικέρ μέσα σε ωραίες φιάλες και καλλιτεχνικές επιγραφές. Κονιάκ παρασκευάζει για πρώτη φορά στην Πάτρα και στην Ελλάδα ο Διον. Αργυρόπουλος. Ο Μ. Χαιρέτης το κονιάκ που παράγει το ονομάζει « Οινίνη ».

Ουσιαστικά η πρώτη θετική προσπάθεια για την εκβιομηχάνιση της Πάτρας, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, αρχίζει μετά το 1880.

Εξχωρίζουν οι υφαντουργικές μονάδες, οι οινοποιητικές εταιρείες και η αρτοβιομηχανία.

Στην έκθεση του Παρισιού το 1900 βραβεύονται 17 εκθέτες από την Πάτρα :

- 1) Επαμεινώνδας Θωμόπουλος. Έπαινο σε ζωγραφικό του πίνακα
- 2) Αφοί Πραπόπουλοι. Βραβείο στους ψεκαστήρες
- 3) Π.Α. Βουρλούμης. Βραβείο χρυσό για σταφίδες
- 4) Κ. Χατζηιωάννου. Βραβείο αργυρό για σταφίδες
- 5) Ι.Π. Χρυσικόπουλος. Βραβείο αργυρό για σταφίδες
- 6) Θ. Μαλτέζος. Βραβείο αργυρό για σταφίδες
- 7) Κ. Παναγόπουλος. Βραβείο αργυρό για σταφίδες
- 8) Φ. Αγγελόπουλος. Βραβείο χάλκινο για λουκούμια
- 9) Κυριακόπουλος και Σταματόπουλος. Έπαινο για ζαχαρόπηκτα
- 10) Π.Α. Βουρλούμης. Έπαινο για γλυκόριζα
- 11) « Αχαΐα » Οινοποιητική εταιρεία. Βραβείο αργυρό για κονιάκ
- 12) Α. Σύψωμος. Βραβείο χρυσό για κρασιά

- 13) « Αχαΐα » Οινοποιητική εταιρεία. Μέγα βραβείο για κρασιά
- 14) Σωτήριος Χαιρέτης. Βραβείο αργυρό για κρασιά
- 15) Α. Σύψωμος. Βραβείο χρυσό για ευκάλυπτο
- 16) Ουρανία Τσίππρα. Βραβείο χάλκινο για ταπέτα
- 17) Στεφ. Γκολφινόπουλος. Βραβείο χάλκινο για τσαρούχια

Με την προοδευτική ανάπτυξη της βιομηχανίας δημιουργείται μια ισχυρή τάξη ανθρώπων, η τάξη των βιομηχάνων που μαζί με τους εμπόρους αποκτούν ισχυρή επιρροή στην πόλη. Δημιουργούν μια πλούσια τάξη, που έρχεται σε αντίθεση με την εργατική πτωχή τάξη.

Η Ελληνική βιομηχανία από το 1923 έως το 1938 παρουσιάζει προοδευτική άνοδο. Είναι η δεύτερη φάση της εκβιομηχάνισης. Η διεθνής οικονομική κρίση έχει τον αντίκτυπό της και στον ελληνικό χώρο, με το φανερό επηρεασμό στην οικονομία του κράτους.

Έτσι, είναι λογικό να παρθούν μέτρα για να στηρίξουν τις βάσεις της οικονομίας. Οργανώνονται πάνω στις στερεότερες βάσεις η βιομηχανία, το εμπόριο και η γεωργία από με σειρά από κυβερνητικά μέτρα για να μπορέσουν να ανταποκριθούν καλύτερα στην κρίσιμη περίοδο.

Δημιουργούνται κοινωνικές ασφαλίσεις, αλλάζει το τραπεζικό σύστημα και τοποθετείται σε νέα βάσεις η συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων.

Ακόμα, η έντονη προσπάθεια να δημιουργηθεί εσωτερική αγορά αυξάνει τη βιομηχανική παραγωγή με την ίδρυση ή την επέκταση των καινούργιων μονάδων. Ο τραπεζιτικός δανεισμός γίνεται πιο εύκολος και η εργατική προσφορά με χαμηλό ημερομίσθιο πιο αυξημένη.

Το διάστημα αυτό έχει αρχίσει η κατάρρευση του εμπορίου της σταφίδας και όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι τούτο είναι οριστικό, χωρίς δυνατότητες αποτροπής.

Έτσι, την πτώχευση των πλουσίων σταφιδεμπόρων διαδέχεται η άνοδος της τάξης των βιομηχάνων, που αρχίζει να επηρεάζει με τη σειρά της τη ζωή της πατραϊκής κοινωνίας.

Με άλλα λόγια αρχίζει να εμφανίζεται μια ελληνική καπιταλιστική τάξη, με σημαντική συσσώρευση κεφαλαίου. Μια προνομιούχος τάξη που προστατεύεται ιδιαίτερα από την κρατική πολιτική με φορολογικές απαλλαγές, δασμολογικές και πιστωτικές ελαφρύνσεις, απαλλοτριώσεις για εγκατάσταση βιομηχανιών και δανειοδότηση χαμηλότοκη και μακροπρόθεσμη. Έτσι, σε μια κρίσιμη περίοδο για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας τα βιομηχανικά κέρδη φτάνουν σε μεγάλα ύψη.

Βέβαια, η όλη κατάσταση όπως διαμορφώνεται έχει και τα θετικά της σημεία. Ένα από αυτά είναι η προσφορά εργασίας με τη μείωση της ανεργίας. Ως το 1921 η ανεργία αντιμετωπίζεται από μεταναστευτικό ρεύμα κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 1921 όμως οι Ηνωμένες Πολιτείες περιορίζουν σημαντικά την είσοδο μεταναστών στη χώρα τους και δημιουργείται μεγάλη προσφορά εργατών στις ντόπιες βιομηχανίες με μικρότερο ημερομίσθιο, αύξηση της ανεργίας και εξαθλίωση της εργατικής τάξης.

Μέσα σε όλη αυτή την κοινωνική εξέλιξη θα πρέπει να σημειωθεί και η Μικρασιατική καταστροφή με την εισβολή στην κυρίως Ελλάδα ενός μεγάλου αριθμού προσφύγων.

Συνέπεια όλων αυτών είναι η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος, με τις διεκδικήσεις της εργατικής τάξης. Στην περίοδο 1925 – 1928 δημιουργούνται καινούργιες μεγάλες βιομηχανίες κλωστοϋφαντουργίας, βαμβακουργίας, μεταλλουργίας, οινοποιίας, ελαιουργίας, σαπυνοποιίας, χαρτοποιίας κλπ.

Ωστόσο, η παγκόσμια οικονομική κρίση αρχίζει από το 1929 να γίνεται αισθητή και στην Ελληνική βιομηχανία με κάμψη της δραστηριότητάς της.

Γενικά, το 1914 λειτουργούν 35 μικρά και μεγάλα εργοστάσια στην Πάτρα που απασχολούν 600 εργάτες και 400 εργάτριες. Η ιπποδύναμη φτάνει τους 800 ίππους.

Το 1928 ο αριθμός των εργοστασίων ανεβαίνει στα 80, η ιπποδύναμη σε 3.500, οι εργάτες φτάνουν τους 1.200 και οι εργάτριες τις 1.600. Στους αριθμούς αυτούς δεν συμπεριλαμβάνονται τα σταφιδεργοστάσια και το εργοστάσιο ηλεκτροφωτισμού.

Λειτουργούν δυο καπνοβιομηχανίες. Από το 1921 η « special » των Λαϊνά και Σκούρτη που παράγει 400.000 κουτιά το μήνα και του Μιχαλόπουλου που θεωρείται σαν μια από τις αρχαιότερες στην Ελλάδα, με τη μισή παραγωγή όμως από τη πρώτη.

Ο ρυθμός της βιομηχανικής και οικονομικής ανάπτυξης παρουσιάζει ανάπαυλα και οπισθοδρόμηση στα χρόνια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου (1940 – 1945).

Η ανόρθωση της οικονομίας καθυστερεί στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια από τον εμφύλιο πόλεμο (1946 – 1950). Έτσι, ενώ τα δυτικά κράτη έχουν ήδη αρχίσει την ανασυγκρότησή τους, η Ελλάδα αντιμετωπίζει εσωτερικά προβλήματα. Η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να στηρίζεται στη γεωργική παραγωγή και λιγότερο στη βιομηχανική.

Αποτέλεσμα είναι το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα κυρίως προς τη Δυτική Γερμανία, που ερημώνει την ύπαιθρο χώρα. Το εργατικό δυναμικό περιορίζεται και το κύμα φυγής παρομοιάζεται με το ανάλογο στην αρχή του αιώνα προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πολλά χωριά ερημώνονται τελείως και κατοικούνται μόνο από ηλικιωμένους.

Γενικά, σήμερα λειτουργούν στην περιοχή της Πάτρας πολλές μεγάλες βιομηχανικές μονάδες που της δίνουν το χαρακτηριστικό της βιομηχανικής πόλης.

Η πρόσφατη ίδρυση της βιομηχανικής ζώνης, γίνεται ένας πόλος έλξης για εγκαταστάσεις νέων μεγάλων βιομηχανικών μονάδων. Η Ζυθοποιία Ελλάδος Α.Ε. είναι η πρώτη που αρχίζει να λειτουργεί στη βιομηχανική ζώνη (1981).

Γενικά η ανάπτυξη του κεφαλαίου με τις μεγάλες βιομηχανίες στέκεται ένας από τους κυριότερους παράγοντες για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των ευρύτερων μαζών, στην πατραϊκή κοινωνία. Ακόμα είναι και ένας από τους πιο σημαντικούς πόλους πληθυσμιακής έλξης. Η εξέλιξη της εργατικής τάξης με την εμφάνιση του εργατικού κινήματος προωθεί τις προοδευτικές ιδέες, αναμοχλεύει την πάλη στις τάξεις και προβληματίζει την αστική κοινωνία.

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

Κατά τον 19^ο αιώνα η Αχαΐα παρουσιάζει μεγάλη οικονομική δραστηριότητα σε σύγκριση με τις άλλες Ελληνικές πόλεις. Μέσω της καλλιέργειας και της εξαγωγής σταφίδας, ανέπτυξε οικονομικές σχέσεις με την ευρωπαϊκή αγορά, όντας προσανατολισμένη προς αυτή. Σταδιακά η γεωργική παραγωγή του νομού προσανατολίστηκε στη μονοκαλλιέργεια και η Πάτρα μετεξελίχθηκε σ' ένα από τα πιο ανεπτυγμένα εμπορικά κέντρα της εποχής. Μετά το 1986 όπου σημειώθηκε κρίση της σταφιδικής παραγωγής, η οποία επέφερε την ανακοπή της οικονομικής άνθησης, η τοπική οικονομία στρέφεται προς άλλες δραστηριότητες.

Η Αχαΐα κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου αποτέλεσε ένα από τα πρώτα σε σημασία επαρχιακά βιομηχανικά κέντρα. Βασικά χαρακτηριστικά της βιομηχανικής ανάπτυξης των δεκαετιών του 1920 και 1930, ήταν ο μονόπλευρος προσανατολισμός της στην εγχώρια αγορά και το μεγάλο ειδικό βάρος των κλάδων των τροφίμων, της υφαντουργίας, του δέρματος και των κλάδων που σχετίζονται με την οικονομική δραστηριότητα. Το 1930 η απασχόληση στη βιομηχανία στον Δήμο της Πάτρας έφθανε τις 8.000 και αντιπροσώπευε το 25% της βιομηχανικής απασχόλησης της Πελοποννήσου και σχεδόν το 3% της συνολικής απασχόλησης της μεταποίησης σε επίπεδο χώρας. Από την πρώτη κιόλας περίοδο βιομηχανικής ανάπτυξης της Πάτρας, εμφανίζεται ένας ιδιαίτερος δυναμισμός σε δυο κλάδους, την βιομηχανία τροφίμων και την υφαντουργία.

Η Πάτρα αποτελούσε ένα φυσικό πόλο έλξης για την βιομηχανία. Αποτελούσε το σημαντικότερο αστικό κέντρο τη Δυτικής Ελλάδας. Το λιμάνι της Πάτρας όπου διεξάγονταν το μεγαλύτερο ποσοστό των

εμπορικών συναλλαγών με τις διάφορες Μεσογειακές χώρες, καθώς και η παραδοσιακή ανάπτυξη του εμπορίου αποτελούσαν σημαντικούς παράγοντες στην απρόσκοπτη και οικονομική διακίνηση εμπορευμάτων. Το 1836 η Πάτρα απέκτησε επιμελητήριο το οποίο σαν απασχόλησή του είχε την επίβλεψη της κίνησης του λιμανιού.

Τέλος η περιοχή είχε σχετικά εύκολη πρόσβαση στην αγορά της πρωτεύουσας ενώ ταυτόχρονα διατηρούσε μια προνομιακή θέση στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδος.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο η Πάτρα αρχίζει να αποδυναμώνεται οικονομικά λόγω της γενικότερης γεωγραφικής μετατόπισης του οικονομικού δυναμισμού στην Ανατολική Ελλάδα.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 η βιομηχανική συσσώρευση εμφάνισε γοργή και δυναμική ανάπτυξη. Η αύξηση της απασχόλησης στην μεταποίηση συγκεντρώθηκε σχεδόν αποκλειστικά στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας (85%) και κατά δεύτερο λόγω στη Θεσσαλονίκη (10%), συγκεντρώνοντας ταυτόχρονα τη συντριπτική πλειοψηφία των μονάδων μεσαίας και μεγάλης κλίμακας. Οι επαρχιακές βιομηχανίες παρουσίασαν, στους περισσότερους νομούς, στάσιμη ή φθίνουσα πορεία.

Οι ριζικές ανακατατάξεις έλαβαν χώρα στην δεκαετία του 1960. Η γρήγορη εκβιομηχάνιση της ελληνικής οικονομίας συνοδεύτηκε από τη μαζική αστικοποίηση, την παράλληλη εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση, την απότομη άνοδο της πραγματικότητας της εργασίας σε γεωργία και βιομηχανία, την μεταβολή των καταναλωτικών προτύπων και την απότομη άνοδο του βασικού επιπέδου.

Οι βιομηχανικές δραστηριότητες στην Αχαΐα διευρύνθηκαν σε διαδοχικές στο διάστημα 1958 – 1963 η απασχόληση στην μεταποίηση της πόλης της Πάτρας αυξήθηκε μόλις κατά 3,5% (έναντι 21% της Αθήνας και 7% του συνόλου της χώρας). Η υπάρχουσα ειδίκευση στους

κλάδους το 1963 υποδεικνύει σημαντικό συντελεστή μόνο για τα τρόφιμα, τα ποτά και τον νέο για την περιοχή, κλάδο της βιομηχανίας χάρτου. Παραδόξως παρά την ύπαρξη της Πειραιϊκής Πατραϊκής ο σχετικός δείκτης ειδίκευσης στον κλάδο της υφαντουργίας δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερος υψηλός.

Στην δεκαετία 1963 – 1973 η αύξηση της απασχόλησης στην μεταποίηση στον νομό της Αχαΐας ήταν 7% (έναντι 25% του συνόλου της χώρας) και έλαβε χώρα κυρίως στην περίοδο 1968 – 1973. Η διακλαδική δομή της τοπικής βιομηχανίας και οι σχετικές μεταβολές της απασχόλησης υποδεικνύουν αφενός την περιορισμένη διακλαδική βάση της τοπικής βιομηχανίας και αφετέρου την συνύπαρξη φθινόντων και αναπτυσσόμενων κλάδων.

Ορισμένοι κλάδοι εμφανίζουν φθίνουσα πορεία σε όρους απασχόλησης και ανάμεσά τους ήταν οι κλάδοι στους οποίους είχε ήδη εμφανίσει κάποιο βαθμό ειδίκευσης το 1963. Οι βιομηχανίες τροφίμων (20), ενδυμάτων / υποδημάτων (24) και του χάρτου (27) που συγκεντρώνουν ήδη το 1/3 της απασχόλησης στην μεταποίηση του νομού το 1963 εμφάνισαν απόλυτη μείωση. Αύξηση της απασχόλησης εμφανίζεται στον ιδιαίτερα σημαντικό κλάδο της υφαντουργίας (23). Ως νέοι δυναμικοί κλάδοι εμφανίζονται ο κλάδος παραγωγής τσιμέντου και των προϊόντων του (33) και ο κλάδος κατασκευής ειδών εκ μετάλλου (35). Και οι δυο αυτοί κλάδοι συνδέονται με προϊόντα που προμηθεύουν την κατασκευαστική δραστηριότητα.

Η κατανομή της απασχόλησης κατά μέγεθος επιχειρήσεων υποδεικνύει τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο των επιχειρήσεων μεγάλης κλίμακας (περισσότεροι από 100 απασχολούμενοι) στην τοπική μεταποιητική βιομηχανία.

Συνεπώς, κατά την περίοδο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η δομή της βιομηχανίας της Αχαΐας είχε τρία κύρια χαρακτηριστικά :

- α) Η βιομηχανική βάση παρέμενε περιορισμένη σε λίγους παραδοσιακούς κλάδους.
- β) Ήταν ιδιαίτερα υψηλό το ειδικό βάρος των επιχειρήσεων μεσαίας και μεγάλης κλίμακας.
- γ) Είχε σχετικά υψηλό προσανατολισμό στην εγχώρια αγορά.

Η μεταπολεμική ανάπτυξη του νομού Αχαΐας προσδιορίστηκε από αντιθετικές επιδράσεις, προϊόν της γεωγραφίας και των ιδιομορφιών της εκβιομηχάνισης της ελληνικής οικονομίας. Ο δυναμισμός της τοπικής οικονομίας ατόνησε καθώς μετεβλήθη η γεωγραφία των οικονομικών δραστηριοτήτων και του πληθυσμού.

Η εξέλιξη της βιομηχανίας στο νομό Αχαΐας τα χρόνια 1835 – 1935 καθορίζεται :

- 1) Από τον εμπορικό εξαγωγικό χαρακτήρα της πόλης των Πατρών και του λιμανιού της (τουλάχιστον μέχρι την επικράτηση του Πειραιά).
- 2) Από τη χρόνια κρίση της σταφίδας, του κατ' εξοχήν προϊόντος της περιοχής.
- 3) Από τις ευρύτερες πολιτικές ή οικονομικές συγκυρίες (εθνικά δάνεια, πτώχευση, πόλεμοι, δειλός αστισμός, δασμολόγια κλπ.).
- 4) Από την ανάπτυξη εκτός της οινοποιίας – οινοπνευματοποιίας και άλλων κλάδων π.χ. κλωστοϋφαντουργίας, χάρτου κλπ, μετά το 1925 κυρίως.

- 5) Από την αντίφαση ανάμεσα στην ευημερία μιας μειοψηφίας και τη βιωσιμότητα της βιομηχανίας και τη διατήρηση ενός επιπέδου ζωής των εργαζομένων.
- 6) Από την έλλειψη κεντρικού προγραμματισμού βιομηχανικής ανάπτυξης σ' όλη την περίοδο.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

Α) Π. Φωτεινού : Η πρώτη κλωστική επιχείρηση

Στις 30 Οκτωβρίου 1845 ο Π. Φωτεινός με αναφορά του επιβάλλει πρόταση στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη σύσταση ενός κλωστικού καταστήματος στην Πάτρα, ζητώντας τις ανάλογες παραχωρήσεις. Στις 17 Μαΐου 1846 ψηφίζεται στη Βουλή νομοσχέδιο « περί βαμβακοκλωστίας » με το οποίο :

1) Δίνεται στον εργολάβο Π. Φωτεινό δάνειο 12.000 δρχ. με τόκο 8% με αποπληρωμή σε 12 ετήσιες ίσες δόσεις.

2) Ο δημόσιος υδρόμυλος που βρίσκεται στο Σαραβάλι Πατρών και μια περιοχή 80 περίπου στρεμμάτων συμπεριλαμβανομένου και την περιφέρεια του εθνικού παλαιόπυργου, παραχωρείται στον Π. Φωτεινό για την ανέγερση καταστήματος της βαμβακοκλωστικής καθώς και την καλλιέργεια στην γη βαμβάκι της Αλεξάνδρειας και σε περίπτωση αποτυχίας ντόπιο βαμβάκι.

3) Ο εργολάβος είναι υποχρεωμένος να προσλάβει στο κατάστημά του 30 νέους ηλικίας 13 – 15 ετών, τους οποίους θα επιλέξει η Κυβέρνηση παίρνοντας τρεις από κάθε νομό και εκπαιδεύοντάς τους, χωρίς να απαιτεί έξοδα διατροφής και δίδακτρα, ως προς τη χρήση και επιδιόρθωση των μηχανών.

Η πρώτη κρίση του εργοστασίου βαμβακοκλωστικής Πατρών δεν αργούσε λόγω μη προμήθειας καλής κατασκευής μηχανών, μη βρίσκοντας τεχνίτες προς επιδιόρθωσή τους και αποτυχίας στην καλλιέργεια του βαμβακιού. Στις 5 Ιουλίου 1861 καταθέτεται νομοσχέδιο « περί αφαιρέσεως των τόκων του προς το δημόσιο χρέος του εργοστασιάρχη Φωτεινού ».

B) Ανώνυμος Εταιρεία Οινοποιίας Ευρωπαϊκής :

Η εφημερίδα « Αιών » στις 16 Ιανουαρίου 1858 δημοσιεύει αγγελία της οινοποιητικής εταιρείας των Πατρών και προτρέπει για ολόψυχη συνδρομή στους σκοπούς της επιχείρησης.

Συνιστάται ανώνυμος εταιρεία οινοποιίας Ευρωπαϊκής, με έδρα στην Πάτρα (Γ. Σωτηριάδης, Κ. Κωνστάκης, Π. Παπαδιαμαντόπουλος, Γ. Αντωνόπουλος, Α. Πετσάλης) στις 28 Δεκεμβρίου 1857. Μεταξύ των σημαντικότερων προϊόντων, τα οποία η Ελληνική χώρα και ιδίως η επαρχία των Πατρών άφθονα παράγει, συγκαταλέγονται οι καρποί αμπέλων αποτελώντας πρώτη και κύρια ύλη στην κατασκευή οίνων καλύτερης ποιότητας. Η εισαγωγή της οινοποιίας, μέχρι τώρα αρκετά παραμελημένη ενώ θέλει να απαλλάξει τους αμπελοκτήμονες και σταφιδοκτήμονες από την καταστροφή, δημιουργεί τα καλύτερα αποτελέσματα και για το ίδιο εμπόριο, την ναυτιλία και γενικότερα των εργατικών τάξεων.

Το εργοστάσιο είναι χτισμένο πάνω σε τρεις υπόγειες δεξαμενές (μήκους 20 - 22 και πλάτος 12 μέτρων) και στη μέση του υπάρχει το πατητήρι και το πιεστήριο (μεγέθους 3,5 τετραγωνικών μέτρων). Και γενικότερα τα μηχανήματά του είναι πολύ απλά ώστε να μπορεί να τα χειριστεί ένα άτομο με απόλυτη ασφάλεια.

Ο Δήμος Πατρέων ψήφισε για την ενίσχυση της προσπάθειας. Στις 12 Ιανουαρίου 1859 η Ελληνική Βουλή ψηφίζει νόμο για την ενίσχυση της οινοποιίας. Όμως τα πρώτα νέφη παρουσιάζονται στον ορίζοντα. Η εφημερίδα της εποχής « Αιών » γράφει : « Επειδή δυστυχώς τα προσωπικά ζητήματα μας χώρισαν όσον αφορά την εκλογή του διευθυντού, οι μέτοχοι επήλθαν σε διάσταση ».

Γ) Η πρώτη χαρτοποιία :

Η εφημερίδα « Αυγή » στις 30 Νοεμβρίου 1861 αναγράφει : « Κάτω από την διεύθυνση των Κ. Γερούση, Ι. Κορινθίου, Γ. Οικονόμου και Κ. Παπαθεοδώρου στην Πάτρα συστήνεται με μετόχους Ανώνυμος Εταιρεία με την επωνυμία « Ελληνική Χαρτοποιία » με σκοπό την κατασκευή και πώληση χαρτιού. Η εταιρεία αυτή είναι ευεργέτημα για το Ελληνικό κράτος από το οποίο δίδονται χιλιάδες δρχ. για την αγορά χαρτιού ».

Δ) Οίκος Τριάντη :

Από το 1862 ιδρύθηκε η εμπορική εταιρεία « Υιοί Γ. Τριάντη ». Μετά από δέκα χρόνια συνεταιρίσθηκαν με τον γαμπρό τους Γεράσιμο Κονγκό και έδωσαν νέα ζωή στις υπάρχουσες βιομηχανικές εγκαταστάσεις ατμόμυλου και βαμβακοκλωστηρίου.

Ο νεότερος των Αφών Τριάντη, Χαράλαμπος, το 1873 τελειοποιεί τον μεγάλο κυλινδρόμυλο, δίπλα στο λιμάνι των Πατρών, με την επωνυμία « Κυλινδρόμυλοι Χ. Γ. Τριάντη ».

Ε) Εργοστάσιο Ζυθοποιίας και Παγοποιίας Πέτρου Α. Μάμου :

Ο Λορέντζος Μάμος το 1866 ιδρύει στην Πάτρα εργοστάσιο αμαζοπονίας. Μετά τον γάμο του με την κόρη του ζυθοποιού Ι. Φιξ εγκαθιστά το πρώτο εργοστάσιο ζυθοποιίας στην Πάτρα, που ατυχώς δεν είχε ζωή. Ο υιός του Πέτρος Μάμος αφού σπούδασε και εργάστηκε στο Μόναχο, επαναλαμβάνει την προσπάθεια. Με την βοήθεια του σταφιδικού οίκου Άμβουργερ ιδρύει τον Ιούλιο του 1908 το « Πατραϊκό Εργοστάσιο Ζυθοποιίας και Παγοποιίας ». Μετά από ένα χρόνο από τα

εγκαίνια καταναλώνεται ευχαρίστως η « μελαχρινή του Μάμου » σε τρία ζυθοπωλεία του εργοστασίου των αδελφών Μαράτου στην Πάτρα και το « Ήβη » (Ν. Γιακουμάκη) στην Αθήνα.

Οι εγκαταστάσεις ζυθοβραστήρων , αεριστηρίων αποθηκών ζύμωσης και σίτευσης είναι από τις πλέον σύγχρονες. Η παράδοση θέλει συναρτημένη την επιτυχία της μονάδος με το μετάλλιο του Χριστού Σωτήρα που βρέθηκε στα θεμέλια της βιομηχανίας.

ΣΤ) Βιομηχανικός οίκος Ν. Ασημακόπουλου :

Ο Νικόλαος Ασημακόπουλος ίδρυσε το πρώτο εργοστάσιο ποτοποιίας και οινοπνευματοποιίας στην Πάτρα το 1870. Κατόρθωσε το 1883 από ξυλάνθρακα και με κατάλληλα μηχανήματα να παράγει άοσμο οινόπνευμα για παρασκευή των ποτών. Η παρασκευή των ηδύποτων ήταν τόσο επιτυχημένη ώστε διακόπηκε τελείως η εισαγωγή από τη Γαλλία. Λαμπρή επιτυχία είχε το νέο ποτό που ονομάστηκε μαστίχα Πατρών (παρότι οι πρώτες ύλες ως το 1893 ήταν ανεπαρκείς και χρησιμοποιούνταν κυρίως υπολείμματα σταφυλής – τσίπουρα και από αυτά η σούμα). Μετά το 1893 και τη σταφιδική κρίση, εκσυγχρόνισε το εργοστάσιό του με μηχανήματα κατεργασίας του σταφιδόκαρπου και κατόρθωσε να εφεύρει νέο σύστημα ζυμωτηρίου για την οινοπνευματοποίησή του με αύξηση την παραγωγή οινοπνεύματος κατά 20%.

Μετά από πολλές συζητήσεις ο Ν. Ασημακόπουλος συμμετέχει το 1911 στην ίδρυση της « Ανώνυμος οινοπνευματοποιίας Πειραιώς », όπου παραμένει σαν μέλος μέχρι το θάνατό του (1919). Το 1882 στην έκθεση των προϊόντων της αμπέλου στο Μπορντώ ο βιομηχανικός οίκος Ασημακόπουλου βραβεύτηκε με αργυρό βραβείο.

Z) Ανώνυμος Οινοποιητική Εταιρεία « Αχαΐα » :

Στο φύλλο εφημερίδας της Κυβέρνησης στις 18 Μαρτίου 1873 δημοσιεύεται διάταγμα « περί συστάσεως ανώνυμου οινοποιητικής εταιρείας με την επωνυμία « Αχαΐα » στην Πάτρα : " Εγκρίνουμε τη σύσταση ανώνυμου οινοποιού εταιρείας με την επωνυμία « Αχαΐα » και επικυρώνουμε το καταστατικό της με αριθμό 3104 ενώπιον του συμβολαιογράφου Νικολάου Θωμόπουλου. Ιδρυτής και δημιουργός της εταιρείας ήταν ο Γουσταύος Κλάους από τη Βαυαρία, σύζυγος Θωμαΐδη το γένος Καρπούνη, ο οποίος επισκεπτόταν τη χώρα μας σαν μέλος του σταφιδικού εξαγωγικού οίκου Φελς – Κέλλερ & Σία. Το 1868 ο ληστής Γερό – Λύγκος επιχείρησε να απαγάγει τον Κλάους (που από το 1858 αγόρασε από τον Κωνστάκη τον λόφο του ριγανόκαμπου και φύτεψε μεγάλους αμπελώνες) αλλά απέτυχε. Τέτοιοι ήταν οι κίνδυνοι κατά τις πρώτες προσπάθειες. Την πρώτη ώθηση για την δημιουργία της βιομηχανίας αυτής έδωσαν οι Γερμανοί πρωτεργάτες της, στα χέρια των οποίων βρισκόταν οι μετοχές της εταιρείας. Το ελληνικό όμως προσωπικό ήταν σπουδαίος συντελεστής και αφανώς εργαζόταν για την εξέλιξη των εργασιών. Μετά την έκρηξη του ευρωπαϊκού πολέμου, οπότε απομακρύνθηκαν οι Γερμανοί, γενικός διευθυντής ανέλαβε ο Ιωάννης Δημητρόπουλος (1918) και πρόεδρος ο Βλ. Αντωνόπουλος.

Εντύπωση δημιουργούν ο κτιριακός εξοπλισμός και οι τεράστιοι αποθηκευτικοί χώροι. Ονομαστά είναι τα βυτία των Γερμανών Μόλκε – Βίσμαρκ, που περιέχουν μαυροδάφνη του 1873 και τα δύο θαυμάσια δρύινα βυτία επεξεργασμένα καλλιτεχνικά που περιέχουν κονιάκ του 1887. Εκτός από μαυροδάφνη και κονιάκ η εταιρεία εξάγει τον ονομαστό ορεινό οίνο Δεμέστιχα (που παράγεται στο ομώνυμο χωριό των Καλαβρύτων, που έχει δικές της εγκαταστάσεις) και τις ποικιλίες Αχαιός, Μαλβασία, Γούτλαντ κλπ.

Η εταιρεία Κλάους αποτέλεσε ζωτικότετη οινόποιητική μονάδα με μεγάλο αριθμό μετάλλων και διακρίσεων σε Ελληνικές και Διεθνείς εκθέσεις.

Η) Αφοί Πραπόπουλοι – Εργοστάσια Μεταλλουργίας :

Οι αδερφοί Γεώργιος και Κωνσταντίνος Πραπόπουλος από το 1886 επιδόθηκαν στην εμπορία μετάλλων. Αφού διαπίστωσαν έλλειψη σε διάφορα βιομηχανικά προϊόντα μεταλλουργικής, ίδρυσαν το 1893 το πρώτο για την Πάτρα τέτοιο εργοστάσιο. Πρώτη θέση στα παραγόμενα προϊόντα κατέχουν οι ψεκαστήρες, μια που μόλις τώρα παρουσιάζονταν ο περονόσπορος. Μάλιστα οι ψεκαστήρες βραβεύθηκαν στην Παγκόσμια Έκθεση Παρισίων με αργυρό βραβείο (1900), καθώς στην έκθεση Αθηνών και τις μετέπειτα διεθνείς εκθέσεις. Εκτός από τους ψεκαστήρες, που βοήθησαν πολύ στην αμπελουργία, παράγονταν και διάφορα δοχεία (γαλβανισμένα, μαγειρικά σκεύη, καρφοβελόνες, συρματοπλέγμα κ.α.). Η μηχανική εγκατάσταση των εργοστασίων (μηχανουργείο, γαλβανιστήριο, χυτήριο, σιδηρουργείο) είναι εφάμιλλη των Ευρωπαϊκών, η δε κινητήρια δύναμη αποτελείται από δύο αεριομηχανές (παραγωγής πτωχού αερίου) εκατό ίππων.

Θ) Εριουργία Αναστασίου Δ. Αναστασόπουλου :

Ο Α. Αναστασόπουλος ίδρυσε υφασματοπωλείο το 1890 στην οδό Καλαβρύτων, μετά δε δύο χρόνια προμηθεύτηκε την πρώτη ηλεκτρική μηχανή. Αργότερα αποφασίζει και εγκαθιστά δίπλα στο σιδηροδρομικό σταθμό του « ΣΠΑΠ » Αγίου Διονυσίου, μεγάλο και σύγχρονο εργοστάσιο (1925) που αποτελείται από τμήματα : πλεκτικής, κλωστηρίου και υφαντικής. Οι εγκαταστάσεις καλύπτουν ολόκληρο τον

αριθμ. 41 τετράγωνο της κάτω πόλης (έκτασης 9 χιλιάδων τετραγωνικών πήχεων, 5 χιλ. πήχεις οι κυρίως οικοδομές). Όλα τα μηχανήματα κινούνται από ηλεκτροπαραγωγό ζεύγος 90 κλοβάτ, ο φωτισμός επίσης είναι κάτι το φανταστικό. Ιδεώδης είναι η ρύθμιση και κατανομή πάντων των τμημάτων από υγιεινής και ασφαλιστικής απόψεως των εργατών.

Απασχολούσε περίπου 200 εργάτες και εργάτριες σε κάποια τμήματα, στα υπόλοιπα απασχολούσε διπλάσιο αριθμό. Ο οίκος Αναστασόπουλου τιμήθηκε με χρυσό μετάλλιο στην Βιομηχανική Έκθεση της Πάτρας το 1898, με αργυρό στη Διεθνή Έκθεση Αθήνας το 1903 και με δίπλωμα τιμής στη Διεθνή Έκθεση του Μπορντώ το 1904.

1) Ανώνυμος Πατραϊκή Εμποροβιομηχανική Εταιρεία :

Το Νοέμβριο του 1919 οι Χριστόφορος Κατσάμπας και Σταμούλης Στράτος έθεσαν τις βάσεις της εταιρείας που συνεστήθη στις 10/04/1925 με άδεια του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (και με νέους συνεργάτες τους Αριστ. Ζαφειρόπουλο και Τιμ. Εμμανουήλ). Η παραγωγή άρχισε με ένα βαφείο νημάτων και « καλεμκερίων » (γυναικείων κεφαλομάντηλων). Ακολούθησε ένα μικρό πλεκτήριο και κατασκευάσθηκε ένα κλωστήριο 5.000 αδραχιών. Η κρίση του 1929 ξεπεράσθηκε παρά τις σχετικές ζημιές. Στα 1932 η « Πατραϊκή » συγχωνεύθηκε με την « Α.Ε. Πειραϊκή Επιχειρήσεων » και δημιουργήθηκε η « Πειραϊκή Πατραϊκή Α.Ε. » ένα κάθετο κλωστοϋφαντουργικό συγκρότημα που αποτελούνταν από μια σειρά εξελιγμένων για τις τοπικές συνθήκες εργοστασίων νηματοποίησης, ύφανσης και εξευγενισμού.

Κ) Χαρτοποιία Ε. Λαδόπουλου :

Ο Ευάγγελος Λαδόπουλος ιδρύει στη θέση « Κρύα » την ομώνυμη χαρτοβιομηχανία. Ένα πέλαγος μηχανημάτων, γεννητριών, λεβήτων και αποθηκών. Οι δύο πρώτες μηχανές είναι : η μια Γερμανική, πολυκύλινδρη και θορυβώδης του οίκου Φουλνερμπερκ και η δεύτερη επίσης Γερμανική του εργοστασίου Έσερβις τύπου Γιάγκι (1935) για λεπτά χαρτιά έχει μήκος 40μ. και πλάτος 2,4μ. Τα τεράστια αυτά συγκροτήματα συνοδεύονται από κοπτικά, στιλβωτικά και περιτυλικτικά μηχανήματα.

Λ) Ανώνυμος Υδροηλεκτρική Εταιρεία Πατρών « Γλαύκος » :

Η υδροηλεκτρική Εταιρεία « Γλαύκος » από το 1929 χρησιμοποιεί τις υδατοπτώσεις του ομώνυμου ποταμού για την παραγωγή τριφασικού ρεύματος. Η εκτέλεση των έργων κατόπιν του Ν. 2789/1922 κράτησε από το 1925 μέχρι το 1927, η δαπάνη κόστισε 140.000 αγγλικές λίρες. Το υδατόφραγμα είναι τοποθετημένο σε ύψος 337,5 μέτρα και παρέχει 800 λίτρα νερού ανά δευτερόλεπτο, η χρησιμοποιούμενη πτώση ανέρχεται σε 151 μέτρα και με αυτή κινούνται τρεις υδροστρόβιλοι 3.000 ίππων.

Η εταιρεία κυκλοφόρησε τον Φεβρουάριο του 1939 πανηγυρικό λεύκωμα στο οποίο αναφέρονται οι πρόοδοί της και η συμπλήρωση των εγκαταστάσεων με στοβιλογεννήτρια πέλτον και κινητήρα ντίτζελ 750 ίππων.

Το λεύκωμα γράφει :

Η Πάτρα παρουσιάζεται ως η πόλη που με ελάχιστες εξαιρέσεις όλες οι βιομηχανίες κινούνται με ρεύμα από την εταιρία μετά το 1935.

Εξασφαλίζεται σοβαρή μείωση της κατανάλωσης από εξωτερικά καύσιμα, αφού σε μεγάλη αναλογία τα νερά του Γλαύκου παράγουν την απαιτούμενη δύναμη για την βιομηχανική παραγωγή της πόλης.

Στις 08/02/1939 υπογράφεται σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Κράτους και της Ανώνυμης Εταιρείας « Γλαύκος » για την μελέτη και πραγματοποίηση της υδροηλεκτρικής εκμετάλλευσης των ποταμών Σεληγούντος, Βουραϊκού και Κράθιδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ
ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ 1900 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΕΤΟΣ ΚΛΕΙΣΙΜΑΤΟΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
Β. ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ	ΚΛΩΣΤΗΡΙΟ	1927	580
ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ Α.Ε	ΠΛΕΚΤΗΡΙΟ	1973	100
CONFEX Α.Ε	ΕΝΔΥΜΑΤΑ	1985	86
Β.Ε.Σ.Ο Α.Ε	ΟΙΝΟΠΟΙΑ	1986	180
ΜΥΛΟΙ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ	ΑΛΕΥΡΑ	1990	85
Ε.Γ.Α. Α.Ε	ΧΑΡΤΟΠΟΙΕΙΑ	1991	400
ΠΡΕΛΛΙ ΕΛΛΑΣ Α.Ε	ΕΛΑΣΤΙΚΑ	1991	530
ΚΡΟΝΟΣ Α.Ε	ΡΑΦΗ ΠΛΕΚΤΩΝ	1991	85
ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΠΑΤΡΑΪΚΗ	ΠΛΕΚΤΗΡΙΟ	1992	1850
ΑΜΓΚΡΕ Α.Ε ΜΑΝΤΙΣΟΝ	ΚΑΛΤΣΟΤΕΧΝΙΑ	1992	180
ΕΝΙΣ ΕΛΛΑΣ	ΕΝΔΥΣΗ	1993	100
ΛΑΛΙΩΤΗΣ	ΕΝΔΥΣΗ	1993	120
ΒΠΠΕΝ	ΕΝΔΥΣΗ	1994	100
ΜΙΣΚΟ	ΤΡΟΦΕΣ ΑΜΥΛΟΝ	1998	129
ΚΡΗΤΙΚΟΣ	ΚΛΩΣΤΗΡΙΟ	2000	220

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΕΙΡΑΪΚΗ – ΠΑΤΡΑΪΚΗ - Α΄ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Το εργοστάσιο, σε σχέση με το κέντρο της πόλης, βρισκόταν στο Δυτικό μέρος, ανατολικά της σιδηροδρομικής γραμμής και βορειοανατολικά του σιδηροδρομικού σταθμού.

Ιδρύθηκε αρχικά ως μικρή βιοτεχνία από τον Αποσκιτή το 1890. Αργότερα περιήλθε στην κυριότητα της Πατραϊκής Εμποροβιομηχανικής Εταιρείας και στη συνέχεια στην εταιρεία που είχε την Επωνυμία Α΄ Εργοστάσιο Πατραϊκής Πειραιϊκής.

Ο κοινωνικός ρόλος του εργοστασίου ήταν μεγάλος διότι παρείχε εργασία σε πολλά άτομα - στο κλείσιμο του μετρούσε περίπου 1.850 εργαζόμενους καθώς και ανάπτυξη στην Εθνική Οικονομία.

Ήταν το καλύτερο εργοστάσιο – κλωστήριο της Ελλάδος. Συναγωνιζόταν τα Ευρωπαϊκά κλωστήρια. Αποτελούνταν από δύο ορόφους και δεν κινούνταν με δική του ηλεκτρική δύναμη, την οποία προμηθευόταν από την ΔΕΗ.

Την πρώτη ύλη την προμηθεύονταν πρώτον από την ελληνική αγορά και δεύτερον από το εξωτερικό (Αίγυπτο, Αμερική).

Η μεταφορά της πρώτης ύλης γινόταν ατμοπλοϊκώς, σιδηροδρομικώς και μέσω αυτοκινήτων. Δημιουργήθηκαν από πρωτοβουλία ενός ανθρώπου, του Αποσκιτή και αργότερα περιήλθε στη διαχείριση ομάδος ατόμων. Το μέρος στο οποίο βρισκόταν το εργοστάσιο ήταν ακατάλληλο, διότι η περιοχή αυτή ήταν πυκνοκατοικημένη.

Η έκταση του εργοστασίου ήταν 5 στρέμματα.

Το εργοστάσιο διηύθυνε ο Ανδρέας Β.Σπηλιόπουλος. Υπήρχαν οι εξής διευθύνσεις :

α) Η τεχνική την οποία διηύθυνε ο Ανδρέας Σπηλιόπουλος.

β) Η διεύθυνση λογιστηρίου την οποία διηύθυνε ο Γεράσιμος Σκαμνάκης.

Υπήρχαν τελειότατες εγκαταστάσεις υγιεινής, εξαεριστήρες, λουτρά, αποδευτήρια.

Προϊστάμενος του τεχνικού προσωπικού ήταν ένας μηχανολόγος – ηλεκτρολόγος πτυχιούχος Πολυτεχνείου, πλαισιωμένος από ειδικευμένους πτυχιούχους και πρακτικούς τεχνίτες, για τη συντήρηση και την επίβλεψη των ηλεκτρολογικών και μηχανολογικών εγκαταστάσεων του εργοστασίου.

Το εργοστάσιο είχε όλα τα απαραίτητα εργαλεία για τη λειτουργία των μηχανών και άλλων εργασιών. Αποτελούνταν από διάφορα τμήματα, τα οποία ήταν αλληλένδετα μεταξύ τους για την επεξεργασία του βαμβακιού.

Η εργατική δυναμική του εργοστασίου αποτελούνταν από 280 άνδρες και 370 γυναίκες. Η δύναμη αυξανόταν διαρκώς, διότι αυξανόταν η παραγωγή του εργοστασίου. Από τους εργάτες, άλλοι ήταν ειδικευμένοι και άλλοι μη. Οι περισσότεροι ήταν ντόπιοι και λίγοι ξένοι. Το τεχνικό προσωπικό εργαζόταν οχτάωρο.

Η πρώτη ύλη, που χρησιμοποιούσαν ήταν το βαμβάκι. Παρήγαγε ημερησίως 8,5 χιλιάδες κιλά νήματα.

Η εξέλιξη του εργοστασίου υπήρξε πάντοτε προοδευτική. Αυτό οφείλεται και στην αύξηση του πληθυσμού και στην ανάπτυξη της υφαντουργίας. Η κατανάλωση των προϊόντων γινόταν περισσότερο στο εσωτερικό. Στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας υπήρχαν πρατήρια του

εργοστασίου, από τα οποία έκαναν τις προμήθειές τους έμποροι και άλλοι μικροπωλητές.

Οι μισθοί των εργατών ήταν ικανοποιητικοί. Οι εργάτες ήταν συνδικαλιστικά οργανωμένοι. Η επίδραση του εργοστασίου ήταν μεγάλη στην τοπική ζωή της περιοχής των Πατρών.

Γενικά η βιομηχανία του βάμβακα, με την Πειραιϊκή - Πατραϊκή ενίσχυσε την κίνηση στο λιμάνι της Πάτρας, που είναι το πρώτο και καλύτερο της Πελοποννήσου, με μεγάλη ναυτιλιακή, εμπορική και επιβατική κίνηση.

Η εταιρεία αυτή είχε και άλλα μεγάλα εργοστάσια, όπως στον Πειραιά και στο Μεγάλο Πεύκο. Τα εργοστάσια αυτά ήταν εφάμιλλα των ευρωπαϊκών. Έπειτα ίδρυσε και νέο συγχρονισμένο εργοστάσιο μεγάλης παραγωγής στην Πάτρα, το οποίο βρισκόταν στο δυτικό μέρος της πόλης, στην ωραία και μαγευτική Κρύα Ιτεών. Μπροστά από το εργοστάσιο περνούσε η σιδηροδρομική γραμμή και από τις άλλες πλευρές περιβαλλόταν από καταπράσινα περιβόλια γεμάτα οπωροφόρα δέντρα.

Το Ε' εργοστάσιο Πειραιϊκής - Πατραϊκής δημιουργήθηκε από την εταιρεία Πειραιϊκή - Πατραϊκή το έτος 1955 και ετέθη σε λειτουργία το έτος 1956. Αποτελούταν από τρία κτιριακά συγκροτήματα. Στο πρώτο βρίσκονταν τα γραφεία των υπαλλήλων, στο δεύτερο ήταν το υφαντουργείο και στο τρίτο το βαφείο, σιδηρωτήριο κλπ. Τα νεόκτιστα αυτά κτίρια εκπληρούσαν όλους τους όρους της υγιεινής.

Η έκταση του εργοστασίου ήταν 130 στρέμματα. Η πρώτη ύλη που χρησιμοποιούσε ήταν το βαμβάκι, το οποίο προμηθευόταν κυρίως από τη χώρα μας, και μια ποσότητα από την Αίγυπτο.

Το εργοστάσιο το διηύθυνε ο Κωνσταντίνος Μακρुकώστας. Την τεχνική διεύθυνση την είχε ο Χρήστος Χρηστίδης. Υπήρχαν τελειότατες εγκαταστάσεις καθώς επίσης και εστιατόριο. Το πρωινό ρόφημα διανεμόταν δωρεάν σε ολόκληρο το προσωπικό του εργοστασίου.

Υπήρχε επίσης αίθουσα ψυχαγωγίας. Στο εργοστάσιο υπήρχαν αθλητικές ομάδες ποδοσφαίρου και βόλεϊ. Ένα άλλο άθλημα στο οποίο επιδιδόταν αρκετό προσωπικό της εταιρείας ήταν η ποδηλασία. Ενδεικτικό της επιδόσεώς τους αυτής ήταν ο αγώνας, τον οποίο οργάνωσαν τα εργοστάσια Α' και Ε' στην Πάτρα. Η διαδρομή ήταν στο δημόσιο δρόμο Πατρών- Πύργου σε μια απόσταση 30 χιλιομέτρων, τα οποία έτρεξαν οι ποδηλάτες των δύο εργοστασίων.

Η διεύθυνση του εργοστασίου ενδιαφερόταν για την ψυχαγωγική κίνηση. Διοργάνωσε πολλές εκδρομές σε διάφορα μέρη, στις οποίες πήραν μέρος πολλοί εργάτες και υπάλληλοι. Οι εκδρομές αυτές έγιναν με αυτοκίνητα της εταιρείας και με ταξιδιωτικά πούλμαν.

Η εταιρεία έκδωσε και δικό της περιοδικό, « Πειραιϊκή-Πατραϊκή » με πλούσια φιλολογική και εγκυκλοπαιδική ύλη. Υπήρχε τεχνικό προσωπικό κινήσεως των μηχανών, προσωπικό επισκευής των μηχανών και προσωπικό ασχολούμενο με την ηλεκτρική εγκατάσταση του εργοστασίου. Το εργοστάσιο είχε όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την λειτουργία των μηχανών και άλλων εργασιών.

Η εργατική δύναμη του εργοστασίου αποτελούταν από 650 άνδρες και 450 γυναίκες. Ήταν εργοδηγοί ηλεκτροσυνεργείου, μηχανοδηγοί και βοηθοί μηχανοδηγών. Η ημερήσια παραγωγή του εργοστασίου ήταν 100.000 μέτρα διαφόρων υφασμάτων και 5 - 6 χιλιάδες κιλά νήματος κατεργασμένα.

Τα προϊόντα της εταιρείας ήταν διάφορα και σε πολύ καλή ποιότητα. Αναφορικά μερικά : βατίστα, εμπριμέ, λανζερί πλάτους 0,80 μ., διάδρομοι διαφόρων χρωμάτων και πλάτους, ζαφείρι νούμερο 330 πλάτους 0,80 μ., ιστιόπανα, καμπαρτίνες μερσεριζέ, καπνόπανα, κουβέρτες σε διάφορα χρώματα και ποιότητες, κρέπ-σίν σε διάφορα χρώματα και νούμερα, κρετόν νούμερο 1010 μονόχρωμων, δεκάχρωμον, δωδεκάχρωμον, λουτρόπανο λευκό πλάτους 1,40μ., λουτρόπανο

χρωματιστό πλάτους 1,40 μ., μανικόφοδρα σε διάφορα νούμερα και πλάτη, οξφόρδ σκέτα και καρρώ, περκάλι, πετσέτες εμπριμέ, πετσετόπανο λευκό σατινέ και λευκό ζακάρ, μαξιλαροθήκες σε διάφορες ποιότητες, προσόψια πολυτελείας, σινδονόπανα σε διάφορα νούμερα, τραπεζομάντλια, φανέλα καπαρτινέ πολυτελείας σε διάφορα χρώματα και νούμερα, φιλτρόπανα, φόδρες, φορτσέτα σε διάφορα νούμερα, χασές σε διάφορα νούμερα και νήματα εμπορίου και βιομηχανίας από νούμερο 4 έως 120 κλπ.

ΠΡΕΛΛΙ - ΕΛΛΑΣ

Η ΠΡΕΛΛΙ, ήταν ένα από τα κυριότερα συγκροτήματα του κόσμου, κατεργασίας ελαστικού.

Το 1959 η ΠΡΕΛΛΙ, προτιμήθηκε από πολλές ξένες βιομηχανίες, να εγκαταστήσει στην Ελλάδα εργοστάσιο ελαστικού και ίδρυσε για το σκοπό αυτό την Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία με την επωνυμία ΠΡΕΛΛΙ - ΕΛΛΑΣ.

Η ΠΡΕΛΛΙ - ΕΛΛΑΣ απασχολούσε 50 υπαλλήλους, 30 τεχνικούς και 450 εργάτες. Το χρόνο παρήγαγε 150.000 ελαστικά και σαμπρέλες όλων των τύπων που κάλυπτε όλες τις ανάγκες σε λάστιχα της Ελλάδος.

Για πρώτη ύλη χρησιμοποιούσε φυσικό και συνθετικό καουτσούκ και πολλά χημικά είδη.

Για την αρτιότερη λειτουργία του εργοστασίου, είχε στείλει πάνω από 50 τεχνίτες και εργάτες για ετήσια εκπαίδευση στο Μιλάνο και άλλες Ιταλικές πόλεις, οι οποίοι αποτελούσαν τον πυρήνα του τεχνικού και διοικητικού προσωπικού του εργοστασίου.

Είναι γενική η γνώμη, ότι το εργοστάσιο ΠΡΕΛΛΙ - ΕΛΛΑΣ εκτός του ότι πρόσφερε εργασία σε πολλούς κατοίκους της Πάτρας, αλλά και όλης της Αχαΐας, ενίσχυσε την εθνική μας οικονομία και αποτελούσε ένα ακόμα βήμα της χώρας μας προς την εκβιομηχάνιση.

B .E .Σ.Ο.

Στη Νοτιοδυτική παραλία της Πάτρας υπήρχαν δύο εργοστάσια της Β.Ε.Σ.Ο. Η Β.Ε.Σ.Ο ιδρύθηκε το 1922 από τον Κ. Αλεξόπουλο. Διευθυντής και των δύο εργοστασίων ήταν ο χημικός κ.Ορέστης Αγγελίδης.

Τα εργοστάσια Β.Ε.Σ.Ο κινούνταν με ηλεκτρική ενέργεια. Η εργατική δύναμη της Β.Ε.Σ.Ο αποτελούνταν :

- α) από 10 επιστήμονες,
- β) 50 ειδικευμένους εργάτες και
- γ) 200 ανειδίκευτους εργάτες.

Οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούσε το εργοστάσιο ήταν: ξερή σταφίδα, σούμα, μάλασσα, χαρούπια, απόσυκα, ελαιοπυρήνες, φύτρο αραποσιτιού, φοινικοπυρήνες, διάφορα λάδια, σταφύλια διαφόρων ποιοτήτων και αραποσίτι.

Τα προϊόντα που παρήγαγε ήταν: οινόπνευμα καθαρό ποτοποιίας, αρωματοποιίας και φωτιστικό, πυρηνέλαια, σαπυνοποιία, πυρηνέλαιο ραφινέ, καλαμποκέλαιο ραφινέ, σαπούνια κοινά, σαπούνια αρωματικά, κρασιά διαφόρων ποιοτήτων (ξερά, ρετσίνατα, ημίγλυκα κλπ), άμυλο τροφή (κορν φλάουρ), άμυλο υφαντουργίας κ.α.

Η Β.Ε.Σ.Ο συνεχώς επέκτεινε και εκσυγχρόνιζε τις εγκαταστάσεις της, για να ανταποκριθεί αφ' ενός στις απαιτήσεις της αλματώδως εξελισσόμενης τεχνικής και αφ' ετέρου να ικανοποιήσει τις ανάγκες της κοινωνίας. Επίσης ενθάρρυνε και ενίσχυε όσους ήθελαν από το εργατικό προσωπικό της να ολοκληρώσουν την Δημοτική Εκπαίδευση, ακόμα δε και να συνεχίσουν σε νυχτερινά Γυμνάσια ή Τεχνικές Σχολές.

ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Το εργοστάσιο δημιουργήθηκε από τον Ευάγγελο Λαδόπουλο το 1929 και ετέθη σε λειτουργία το έτος 1931. Η θέση του εργοστασίου σε σχέση με το κέντρο της πόλεως, βρίσκονταν στο Νοτιοδυτικό μέρος, δυτικά της σιδηροδρομικής γραμμής και νοτίως του Σιδηροδρομικού Σταθμού. Εξέλεξαν αυτό τον τρόπο εγκατάστασης διότι υπήρχε ευρύ γήπεδο και άφθονο νερό. Η έκταση του εργοστασίου ήταν 35 στρέμματα.

Η χαρτοποιία Λαδόπουλου δεν βρισκόταν κοντά σε πρώτη ύλη. Η πρώτη ύλη η οποία χρησιμοποιούσαν ήταν η ξύλινη πάστα. Η ποσότητα ξυλόπαστας που χρησιμοποιούσαν κάθε ημέρα ήταν 60 τόνοι, την οποία μετέφεραν ατμοπλοϊκώς, σιδηροδρομικώς ή με αυτοκίνητα από τη Σουηδία, τη Νορβηγία, την Αυστρία, τον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Το εργοστάσιο σήμερα το διευθύνει ο Γεώργιος Ε. Λαδόπουλος. Υπήρχαν πολλές διευθύνσεις, όμως δεν υπήρχαν γραφεία μελετών αλλά μόνο χημικά εργαστήρια. Υπήρχαν τελειότατες εγκαταστάσεις υγιεινής, εξαεριστήρες, λουτρά, αφοδευτήρια. Υπήρχε τεχνικό προσωπικό κινήσεως μηχανών, προσωπικό επισκευής των μηχανών, προσωπικό ασχολούμενο με την ηλεκτρική εγκατάσταση του εργοστασίου. Το εργοστάσιο είχε όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την λειτουργία των μηχανών και άλλων εργασιών. Υπήρχαν 4 μεγάλες μηχανές παραγωγής χάρτου και 100 βοηθητικές μηχανές.

Η εργατική δυναμική του εργοστασίου αποτελούταν από 780 άνδρες και 300 γυναίκες και αύξανε διαρκώς. Η χαρτοποιία Λαδόπουλου έδινε "ψωμί" σε 1.000 και άνω οικογένειες. Οι μισθοί των εργατών ήταν αρκετά ικανοποιητικοί όπως και το επίπεδο ζωής τους. Ακόμα οι εργάτες ήταν συνδικαλιστικά οργανωμένοι.

Τα προϊόντα του εργοστασίου διακρίνονταν σε :

α) Ακατέργαστα είδη : Έβγαζε διάφορα ακατέργαστα είδη χάρτου όπως, χαρτί γραφής σε διάφορα σχέδια και είδη, χαρτί περιτυλίξεως σε διάφορες ποιότητες και σχέδια, τυπογραφικό χαρτί και διάφορα χαρτόνια.

β) Κατεργασμένα είδη : Κατάστιχα Α και Κ, χαρτί κατάστιχων, φυλλάδες, ευρετήρια, σημειωματάρια, βιβλία παραγγελιών, τετράδια Δημοτικού και Γυμνασίου, τετράδια ιχνογραφίας, τετράδιο μουσικής, χαρτί γραφής, εμπορικό χαρτί, εμπορικά ημίφυλλα, ταχυδρομικό χαρτί φάκελλα, φάκελλα εγγραφών, επισκεπτήρια, κάρτες, μπλοκ αλληλογραφίας, μπλοκ ζωγραφικής, χαρτοφύλακες κλπ. Σε πλούσιες ποικιλίες και ποιότητες, καθώς και δημοσιογραφικό χαρτί σε άριστη ποιότητα.

Ο κοινωνικός ρόλος της βιομηχανίας ήταν η παροχή εργασίας σε πολλά άτομα και η ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

Τα σημεία που συντέλεσαν ώστε η χαρτοποιία Λαδόπουλου να είναι μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της Ελλάδος ήταν:

1) Η πολύ καλή ποιότητα των προϊόντων της, που την καθιστούσε ανταγωνιστική σε σχέση με άλλα ομοειδή προϊόντα άλλων επιχειρήσεων του κλάδου. Καθώς επίσης υπήρχε αποκλειστική παραγωγή ορισμένων ποιοτήτων προϊόντων.

2) Η διάρθρωση του παραγωγικού δυναμικού επέτρεπε στο εργοστάσιο να ανταποκρίνεται με σχετική ευελιξία σε σχέση με άλλες μονάδες, στις απαιτήσεις της αγοράς που χαρακτηρίζεται από ζήτηση μεγάλης γκάμας προϊόντων και μικρές σχετικά ποσότητες παραγγελιών.

3) Οι εργαζόμενοι διέθεσαν εξειδίκευση και πείρα πολλών χρόνων.

4) Η ύπαρξη θεσμικού σταθμού και η ιδιοπαραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας είχαν σαν αποτέλεσμα μείωση του κόστους παραγωγής.

5) Τα προϊόντα της επιχείρησης είχαν καλό όνομα στην αγορά λόγω παράδοσης.

Στο διάστημα 1964-1965 ο Λαδόπουλος δημιούργησε στη Θεσσαλονίκη τη χαρτοποιία « ΜΕΛ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΧΑΡΤΟΥ Α.Ε » που τίθεται σε λειτουργία το 1966. Επίσης το 1968 η « ΕΓΛ » εξαγόρασε την « ΑΕΕΧ » (εργοστάσιο Αιγίου). Ένας επιχειρησιακός όμιλος γεννιέται αλλά θα έχει βραχύβια διάρκεια ζωής. Ο όμιλος Λαδόπουλος συγκροτείται από την « ΕΓΛ », με το εργοστάσιο της Πάτρας και του Αιγίου (πρώην ΑΕΕΧ), και από την « ΜΕΛ ».

Στις 7/4/1988 στη θέση της « ΕΓΛ » ιδρύθηκε η εταιρεία « ΕΓΛ Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδας Α.Ε » από τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (ΟΑΕ) και τη χαρτοποιία « ΜΕΛ ».

Στα περιουσιακά στοιχεία της νέας αυτής εταιρίας υπάγονται τα δύο εργοστάσια χαρτοποιίας της πρώην « ΕΓΛ » (της Πάτρας και του Αιγίου). Το αρχικό κεφάλαιο της « ΕΓΛ Χαρτοποιίας Δυτικής Ελλάδας Α.Ε » ανερχόταν σε 2.156.000.000δρχ., στο οποίο ο ΟΑΕ συμμετείχε με 2.151.000.000δρχ. κατέχοντας το 99,8% των μετοχών. Τον Οκτώβριο του 1989 το μετοχικό κεφάλαιο αυξήθηκε σε 6.929.000.000 δρχ.

Από το 1970 είναι εμφανής η "κατάρρευση" της « ΕΓΛ » με αποτέλεσμα το κλείσιμο της το έτος 1991.

ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Το εργοστάσιο ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ ιδρύθηκε το 1927 από το Β.Μαραγκόπουλο και σαν κοινωνικός του ρόλος ήταν παροχή εργασίας σε πολλά άτομα και ανάπτυξη Εθνικής Οικονομίας.

Η πρώτη ύλη του εργοστασίου ήταν το βαμβάκι εγχώριο και εξωτερικού, μαλλιά από το εσωτερικό και το εξωτερικό. Το εργοστάσιο διαιρούνται σε τρία τμήματα: στο βαμβακοκλωστήριο, το εριοκλωστήριο και στο φανελοποιείο. Παρήγαγε νήματα βαμβακερά, νήματα μάλλινα, φανέλες βαμβακερές, φανέλες μάλλινες και φανέλες μαλλινοβάμβακες. Ετησίως η παραγωγή του εργοστασίου έφθανε στα 1.500.000 νήμα και 30.000 δεκάδες φανέλες. Η εργατική δύναμη του εργοστασίου αποτελούνταν από 580 εργαζόμενους.

Τα προϊόντα του εργοστασίου ήταν άριστης ποιότητας και καταναλώνονταν τα περισσότερα στο εσωτερικό αλλά και μεγάλες ποσότητες στέλνονταν στο εξωτερικό.

ΜΙΣΚΟ

Το εργοστάσιο ζυμαρικών ΜΙΣΚΟ, ιδρύθηκε το 1922 στον Πειραιά. Το 1953 μεταφέρθηκε στην Πάτρα, όπου ιδρύθηκε από τον κ. Μιχαηλίδη και κ. Κωσταντίνη.

Το εργοστάσιο είχε τρία κύρια τμήματα: παραγωγής, συσκευασίας και αποθήκης, όπου απασχολούσε 130 εργάτες περίπου. Για πρώτη ύλη χρησιμοποιούσε σιμιγδάλια. Παρήγαγε ζυμαρικά όλων των ειδών όπως: μακαρόνια, κριθαράκι, πεπονάκι, φιδέ κλπ. Η παραγωγή έφθανε τους τριάντα τόνους την ημέρα.

Το εργοστάσιο ΜΙΣΚΟ, ήταν ένα από τα σημαντικότερα εργοστάσια της χώρας μας όπου παρουσιάζει συνεχή εξέλιξη και σημαντική αύξηση παραγωγής και κατανάλωσης. Το εργοστάσιο αυτό ενίσχυσε σημαντικά την οικονομία της Πάτρας αλλά την τιμούσε και ιδιαίτερα γιατί τροφοδοτούσε όλη την Ελλάδα με τα εκλεκτότερα ζυμαρικά τα φημισμένα ζυμαρικά ΜΙΣΚΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΛΟΓΟΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΑΪΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

Οι μεγαλύτερες βιομηχανικές μονάδες της Πάτρας οι οποίες άρχισαν την λειτουργία τους από το 1900 και μετά ήταν οι εξής :

- 1) Πειραϊκή Πατραϊκή
- 2) Λαδόπουλος
- 3) Πιρέλλι – Ελλάς
- 4) Β.Ε.Σ.Ο
- 5) Μαραγκόπουλος
- 6) Μίσκο

Οι βιομηχανίες αυτές αποτελούσαν πηγή απασχόλησης περίπου 100 ατόμων και άνω η κάθε μια, με μεγαλύτερη από όλες την Πειραϊκή – Πατραϊκή. Ανταγωνίστηκαν σε μεγάλο βαθμό τις Ευρωπαϊκές ομοειδής βιομηχανίες στους κλάδους της κλωστοϋφαντουργίας, χαρτοποιίας, μεταλλουργίας κλπ. Για αρκετά χρόνια οι βιομηχανίες αυτές ήταν πόλοι έλξης εργατικού δυναμικού.

Ατυχώς όμως οι μεγάλες αυτές βιομηχανικές μονάδες οι οποίες απασχολούνταν όχι μόνο από ντόπιους εργαζόμενους αλλά και εργαζόμενους από τις γύρω περιοχές είχαν άσχημη κατάληξη.

Μετά από μικρό χρονικό διάστημα ανέστειλαν τη λειτουργία τους οδηγώντας το Πατραϊκό εργατικό δυναμικό σε απόγνωση.

Οι γενικότεροι λόγοι για τους οποίους οι συγκεκριμένες βιομηχανίες γινόταν ολοένα και πιο προβληματικές ώστε να κατάληγαν σε κλείσιμο ήταν η χωρίς προγράμματα λειτουργία τους, η παντελής έλλειψη ελέγχου από αρμόδιους φορείς, οι χαριστικές παροχές, η εκροή κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις κλπ.

Κατά κύριο λόγο οι παραπάνω λόγοι εντοπίζονται και χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες :

α) τους εξωγενείς παράγοντες που κυρίως είναι πολιτικοοικονομικοί και θα αναφερθούν λεπτομερώς παρακάτω και

β) τους ενδογενείς παράγοντες που αφορούν την εσωτερική λειτουργία και τη διοίκηση των βιομηχανιών.

Εξωγενείς παράγοντες που οδήγησαν τις Πατραϊκές βιομηχανίες στην παύση της λειτουργίας τους είναι οι εξής:

Η πολιτική των υψηλών επιτοκίων και οι χρηματοπιστωτικές δαπάνες προς όλους τους κλάδους παραγωγής έφτασαν σε δυσβάσταχτα ύψη για τις περισσότερες βιομηχανίες και κυρίως εκείνες που αποδόθηκαν σε επενδύσεις όπως η Πειραιϊκή – Πατραϊκή με σκοπό να βοηθήσουν την συγκράτηση του πληθωρισμού και την ανάπτυξή της οικονομίας μέσω της αύξησης της παραγωγής.

Η πολιτική συναλλαγματικής ισοτιμίας, με τα ευρωπαϊκά νομίσματα που ακολουθήθηκε κυρίως την περίοδο 1981 – 1982 είχε καταστρεπτικά αποτελέσματα για τους περισσότερους κλάδους παραγωγής και κυρίως την κλωστοϋφαντουργία. Η πολιτική αυτή δεν λάμβανε υπόψη της τον υψηλό πληθωρισμό της χώρας, ενώ παράλληλα η δραχμή συνέχισε την υποτίμηση της σε σχέση με τα νομίσματα των ευρωπαϊκών πελατών των βιομηχανιών, πράγμα του είχε σαν αποτέλεσμα τη σοβαρή μείωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων των βιομηχανιών και κατά συνέπεια δυσμενείς επιπτώσεις στα αποτελέσματά τους.

Με κανένα τρόπο οι Πατραϊκές βιομηχανίες δεν ήταν σε θέση να αντισταθμίσουν τις δυσμενείς επιδράσεις της εισοδηματικής πολιτικής και της πολιτικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής που

ακολουθήθηκε κατά τα έτη 1981 - 1982 με αποτέλεσμα το μικτό κέρδος των περισσότερων βιομηχανιών να αυξηθεί ελάχιστα συγκριτικά με τη χρονιά του 1981.

Κύριο λόγο στο κλείσιμο των περισσότερων βιομηχανιών έπαιξε ο ανταγωνισμός. Μιλώντας για ανταγωνισμό αναφερόμαστε τόσο στον εσωτερικό που αφορά επιχειρήσεις της χώρας όσο και στον εξωτερικό που αφορά το επίπεδο των βιομηχανιών των ξένων χωρών και κυρίως των χωρών της Ευρώπης.

Εστιάζεται στη μη εξειδίκευση των Πατραϊκών επιχειρήσεων οι οποίες δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν και να ανταγωνιστούν τα ευρωπαϊκά βιομηχανικά δεδομένα παρά το γεγονός ότι η Πάτρα είναι μια πόλη με ευνοϊκή γεωγραφική θέση (το λιμάνι) που βοηθάει το εξαγωγικό εμπόριο, πολλές από τις βιομηχανίες της στερούνται γνώσεων και πληροφοριών σχετικά με τις ξένες αγορές αλλά και ικανών στελεχών όσο αναφορά τις εξαγωγές. Παράλληλα το κράτος δεν έκανε καμία ενέργεια ώστε να βοηθήσει τις βιομηχανικές στον τομέα αυτό δίνοντας χρήσιμες και εποικοδομητικές πληροφορίες όσο αναφορά το εξαγωγικό εμπόριο. Στάθηκε ανίκανο το ίδιο και κάθε είδους οργανώσεις να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τους τοπικού μηχανισμούς για την περιφερειακή ανάπτυξη. Υπήρχε μεγάλη αδυναμία μιας παραγωγικής συνεργασίας της τοπικής έρευνας και τεχνολογίας με τις τοπικές βιομηχανίες ώστε να δημιουργηθούν νέα και ανταγωνιστικά προϊόντα.

Η ανυπαρξία μιας εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής και ιδιαίτερα μιας στρατηγικής για την περιφερειακή ανάπτυξη έχει στερήσει από τον επιχειρησιακό κόσμο της Πάτρας τη δυνατότητα ανταγωνισμού με τις ξένες αγορές.

Γενικά η κακή οικονομική και διοικητική κατάσταση της Ελλάδος υπέθαλπε την έλλειψη προγραμματισμού την αστάθεια της νομοθεσίας και δημιούργησε ένα αρνητικό κλίμα για επενδυτικές πρωτοβουλίες τόσο

σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο που θα κάνει την Πάτρα περισσότερο ανταγωνιστικό.

Παράλληλα με τη μη κρατική υποστήριξη των βιομηχανιών, ακόμη περισσότερο σε σχέση με τα νομίσματα των ξένων χωρών, προς αντιμετώπιση του ανταγωνισμού, το εθνικό νόμισμα υποτιμάτε, ώστε να μειώνεται η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων των Πατραϊκών βιομηχανικών.

Η έλλειψη σχολών για την εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων είχαν σαν συνέπεια το χαμηλό βαθμό παραγωγικότητας. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις αυξήσεις των μισθών και των ημερομισθίων έχουν σαν συνέπεια τη μείωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων.

Κλείνοντας πρέπει να τονίσουμε ότι μεγάλη ευθύνη φέρει το κράτος και γενικά το πολιτικό σκηνικό της χώρας, για τη μείωση της ανταγωνιστικότητας με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και οδήγησε πολλές βιομηχανίες στην παύση της λειτουργίας τους.

Τα σωματεία κατά λόγο ακολούθησαν λανθασμένη συνδικαλιστική τακτική με αποτέλεσμα να μην στηρίζουν τις βιομηχανίες και να τις αναγκάσουν να κλείσουν. Ακολουθούσαν τις αρχικές τους θέσεις χωρίς εναλλακτικές προτάσεις και αδυνατούσαν να συνειδητοποιήσουν την δύσκολη οικονομική θέση των περισσότερων βιομηχανιών καθώς και της ανάγκης αναδιάρθρωσης της παραγωγής σε ανταγωνιστικά προϊόντα αλλά και του πραγματικού κινδύνου κλεισίματος των βιομηχανιών ώστε να προσαρμόσουν κατάλληλα την τακτική τους και να κάνουν τους αναγκαίους συμβιβασμούς, αντιθέτως έπαιζαν αρνητικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων, όπως στην περίπτωση της Πιρέλλι για παράδειγμα στάθηκαν ανίκανα να αξιοποιήσουν το συμβιβαστικό σχέδιο της ΓΣΕΕ για την εξυγίανση του εργοστασίου.

Η Κυβέρνηση μπροστά στον κίνδυνο κλεισίματος των μεγάλων παραγωγικών μονάδων δεν έκανε καμία ουσιαστική προσπάθεια αποτροπής τους. Δεν αναλάμβανε καμία ουσιαστική πρωτοβουλία ούτε ασκούσε επιρροή στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό για τη συνέχιση της λειτουργίας των εργοστασίων. Η αδράνεια της Κυβέρνηση σε ένα τόσο σοβαρό θέμα για την τοπική αλλά και γενικότερα για την εθνική οικονομία, σκιαγραφεί τις ευθύνες της στο θέμα αυτό.

Οι πιο αξιόλογοι ενδογενείς παράγοντες που οδήγησαν τις Πατραϊκές βιομηχανίες στην παύση της λειτουργίας τους είναι οι εξής:

Από τους βασικότερους λόγους ήταν η κακοδιοίκηση των περισσότερων βιομηχανικών μονάδων. Πιο συγκεκριμένα η έλλειψη έμπειρου και καταξιωμένου διευθυντικού προσωπικού, με σωστή ειδίκευση το οποίο θα διεύθυνε το κατώτερο εργατικό δυναμικό και θα επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα τόσο από πλευράς παραγωγικότητας αλλά και από πλευράς φήμης και εικόνας των περισσότερων βιομηχανιών, η έλλειψη στελέχωσης των διευθύνσεων και τμημάτων των βιομηχανιών με έμπειρα και ικανά στελέχη.

Οι περισσότερες βιομηχανίες όπως η χαρτοποιία Λαδόπουλος δεν εφάρμοσαν κάποιο οργανόγραμμα η κάποιο πρόγραμμα αναδιοργάνωσης τους με χρήση σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης όπως μέτρηση εργασίας, μελέτη μισθών, τεχνικές επιχειρηματικής έρευνας.

Έτσι λοιπόν χωρίς κατάλληλη στελέχωση με διοίκηση που άλλαζε συνεχώς, με καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση, με εργατικό δυναμικό απογοητευμένο και αδιάφορο οδηγήθηκαν στην καταστροφή.

Η αύξηση των μισθών και ημερομισθίων και γενικότερα το μεγάλο κόστος των εργατικών οδήγησαν στη μείωση της ανταγωνιστικότητας των περισσότερων βιομηχανιών λόγω και των μειώσεων των πωλήσεων στο εξωτερικό, αποδυνάμωσαν τις Πατραϊκές βιομηχανίες που δεν ήταν

πλέον σε θέση να ελέγξουν το κόστος των υπαλλήλων ώστε να καταλήξουν σε υποχρεώσεις και σταδιακά να κλείσουν.

Μεγάλες αντιθέσεις υπήρχαν στη διοίκηση και στους υπαλλήλους των εργοστασίων γεγονός που επέφερε μείωση της παραγωγής, της ποιότητας και του χρόνου παράδοσης των προϊόντων. Ακόμη οι απεργίες των υπαλλήλων καταφέρνουν να αποδυναμώσουν τις βιομηχανίες και σαν αποτέλεσμα να σταματήσουν την ομαλή λειτουργία τους.

Οι δυσβάσταχτες δανειακές επιβαρύνσεις των βιομηχανιών είχαν αρνητικά αποτελέσματα για τις ίδιες.

Η πλειοψηφία τους είχε υψηλό δείκτη δανειακής επιβάρυνσής ένα σημαντικό μέρος των ξένων κεφαλαίων προέρχεται από βραχυπρόθεσμο δανεισμό για την κάλυψη των τρεχουσών υποχρεώσεων των βιομηχανιών. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα υψηλά επιτόκια ιδιαίτερα για τα κεφάλαια κίνησης έχουν σαν αποτέλεσμα την επιβάρυνση των βιομηχανιών με υψηλά χρηματοδοτικά έξοδα έχοντας σαν συνέπεια η τιμή των προϊόντων να επιβαρυνθεί σημαντικά με τα έξοδα χρηματοδότησης σε αντίθεση με ότι ίσχυε σε άλλες χώρες που τα επιτόκια ήταν πολύ χαμηλότερα από τα ελληνικά.

Οι περισσότερες Πατραϊκές βιομηχανίες αποδυναμώθηκαν διότι ακολούθησαν λανθασμένη γραφειοκρατική οργάνωση και λειτουργία η οποία οδήγησε στη λάθος λήψη αποφάσεων και τελικά στην παύση της λειτουργίας τους . δεν ήταν σε θέση να λαμβάνουν αποφάσεις και να τις υλοποιούν έχοντας τα επιθυμητά αποτελέσματα στη συνολική πορεία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παγκόσμια οικονομία ήδη έχει εισέλθει στη μεταβιομηχανική εποχή από την δεκαετία του 70. Η αποβιομηχάνιση, με την έννοια της σταδιακής υποχώρησης της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του Εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης και η παράλληλη ενίσχυση του ρόλου και της θέσης των υπηρεσιών, αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά της μεταβατικής αυτής περιόδου, περιόδου μετασχηματισμού και διαρθρωτικών προσαρμογών των δομών των εθνικών οικονομιών.

Η Ελληνική βιομηχανία διέρχεται το στάδιο της αποβιομηχάνισης με τα διακριτικά χαρακτηριστικά των συγκριτικά αδύναμων οικονομιών.

Η καταστροφή σημαντικού μέρους του παραγωγικού ιστού και η διεύρυνση της βιομηχανικής ανεργίας, είναι αποτελέσματα της αδυναμίας έγκαιρης και αποτελεσματικής διαρθρωτικής παρέμβασής, στις καθυστερημένες και προβληματικές βιομηχανικές δομές, με συνέπεια την παραπέρα μείωση της ανταγωνιστικότητας, που επανατροφοδοτεί τους μηχανισμούς της αποβιομηχάνισης.

Η τοπική επιχείρηση πρέπει να εκσυγχρονίζεται εσωτερικά αναδιοργανώνοντας τη λειτουργία της με βάση τις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού και να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες του διεθνούς εξωτερικού περιβάλλοντος αποκτώντας πρόσβαση στην πολύτιμη πληροφόρηση.

Είναι αναγκαίο να τονισθεί ότι ακόμη χρειάζεται αρκετή συμπλήρωση της υποδομής και βελτίωση της σημερινής, ώστε να εξασφαλίζεται η συνεχής βιομηχανική ανάπτυξη.

Η υποδομή από μόνη της δεν επαρκεί εάν δεν υπάρχει σαφήνεια ως προς τον προσανατολισμό της επενδυτικής δραστηριότητας ως προς

τα νέα προϊόντα που είναι σκόπιμο να παράγει η βιομηχανία, αναλύοντας σε σύγχρονες μεθόδους τις προοπτικές επιτυχίας.

Οι περισσότερες Αχαϊκές βιομηχανικές μονάδες έκλεισαν διότι δεν υπήρχε η κατάλληλη υποδομή ώστε να τους παρέχεται η σωστή και πλήρης πληροφόρηση και να δέχονται τις σωστές κατευθύνσεις σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, αλλά και σε επίπεδο επενδύσεων, ερευνών κλπ. Τομείς που θεωρούνται απαραίτητοι για την ομαλή λειτουργία και συνέχεια των βιομηχανιών, είτε σε τοπικό είτε σε διεθνές επίπεδο.

Πρέπει, να δημιουργηθούν πλήρες υπηρεσίες στον Νομό Αχαΐας, οι οποίες στελεχωμένες με κατάλληλο προσωπικό και διαθέτοντας αναλυτικά στατιστικά στοιχεία και ότι άλλο χρειάζεται ο υποψήφιος επενδυτής, να παρέχουν τις κατάλληλες πληροφορίες.

Ένα ακόμη σημαντικό μειονέκτημα των Αχαϊκών επιχειρήσεων ήταν το γεγονός ότι είχαν μείνει κατά κάποιο τρόπο στάσιμες. Δεν ακολουθούσαν τις υπόλοιπες βιομηχανίες τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρώπης σε επίπεδο οργάνωσης και πάγιου εξοπλισμού, ώστε να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές και λιγότερο ευάλωτες στις εξωτερικές πιέσεις.

Οι επιχειρήσεις πρέπει να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να εκσυγχρονίσουν δηλαδή να ανανεώσουν τον εξοπλισμό τους να εισάγουν στην οργάνωση και διοίκηση επιστημονικές μεθόδους, να προχωρήσουν στην αυτοματοποίηση της παραγωγής και να αναπτύξουν την τυποποίηση των προϊόντων τους.

Οι πατραϊκές βιομηχανίες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την εσωτερική τους λειτουργία και τις μεθόδους παραγωγής και προώθησης των προϊόντων τους και γενικότερα ότι αφορά την διαχείριση και διακίνηση των προϊόντων ή των υπηρεσιών που διαθέτουν αλλά και την εσωτερική τους δομή και οργάνωση.

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει λοιπόν να αναβαθμίσουν τις διάφορες επιχειρηματικές τους λειτουργίες όπως MARKETING, ορθολογική οργάνωση της παραγωγής (διάταξη εξοπλισμού, ενδοεργοστασιακή διακίνηση υλικών , διαχείριση αποθεμάτων κλπ.) ποιοτικός έλεγχος, τήρηση προδιαγραφών, σχεδιασμός προϊόντων.

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που εντοπίζεται στις τοπικές βιομηχανίες είναι αυτό της μη συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης των διάφορων τμημάτων των επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς.

Έτσι λοιπόν, θα πρέπει να επιδιωχθεί η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων, σε διάφορους τομείς με την δημιουργία συνεταιρισμών κοινοπραξιών, κοινών υπηρεσιών (π.χ. προμήθεια πρώτων υλών, εκτέλεση παραγγελιών, προώθηση πωλήσεων κλπ.), ώστε να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά ο κατακερματισμός της παραγωγής σ' ένα δυσανάλογα μεγάλο αριθμό πολύ μικρών μονάδων.

Για την παραπέρα ανάπτυξη της βιομηχανίας στο Νομό Αχαΐας θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στους παρακάτω κλάδους:

Δημιουργία μεταποιητικών επιχειρήσεων στον κλάδο της ηλεκτρονικής για την παραγωγή τηλεπικοινωνιακών προϊόντων και διατάξεων μετρήσεων.

Είναι γνωστό ότι η χώρα μας υστερεί σ' αυτήν την κατεύθυνση, η δε συμμετοχή της σ' αυτήν την δραστηριότητα είναι επιβεβλημένη.

Μια τέτοια βιομηχανία δεν ρυπαίνει το περιβάλλον εννοείται δε στο Νομό Αχαΐας λόγω στήριξης από το Α.Ε.Ι. και το Τ.Ε.Ι..

Επιχειρήσεις παραγωγής συσκευών και συστημάτων βιομηχανικού αυτοματισμού με βάση τα ηλεκτρονικά στοιχεία χαμηλής και υψηλής ισχύος, που θα ήταν χρήσιμα για τον εκσυγχρονισμό των υπολοίπων κλάδων του νομού και της χώρας αλλά για συμμετοχή στην διεθνή αγορά.

Μονάδες παραγωγής προϊόντων πληροφορικής τα οποία ως γνωστόν εισέρχονται πολύ γρήγορα σε πολλές δραστηριότητες της ανθρώπινης κοινωνίας και σύντομα θα γίνουν συνήθη καταναλωτικά αγαθά.

Επιχειρήσεις παραγωγής γεωργικών μηχανημάτων τα οποία παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα και είναι χρήσιμα για την στήριξη της γεωργικής παραγωγής του νομού και της χώρας.

Ως γνωστό στην χώρα μας παράγονται λίγα κεφαλαιουχικά αγαθά, λείπει δηλαδή η βαριά βιομηχανία τα οποία έχουν μεγάλη στρατηγική οικονομική αξία για την εθνική ανάπτυξη. Πρέπει λοιπόν να καλλιεργηθεί η επιχειρηματική και επενδυτική τόλμη προς αυτήν την κατεύθυνση.

Δημιουργία βιομηχανικής παραγωγής συσκευών και συστημάτων για την εκμετάλλευση της αιολικής και ηλιακής ενέργειας.

Άλλες μικρές χώρες όπως π.χ η Δανία και η Ολλανδία βρίσκονται στην πρώτη θέση από πλευράς συμμετοχής στις διεθνείς πωλήσεις συστημάτων μετατροπής της αιολικής ενέργειας σε ηλεκτρική.

Η χώρα μας λόγω ευνοϊκών κλιματολογικών δεδομένων και λόγω περιορισμένων ενεργειακών πόρων μπορεί να λάβει μέρος με επιτυχία σ' αυτήν την δραστηριότητα.

Προώθηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην παραπέρα καθετοποίηση και ολοκλήρωση ενός βιομηχανικού κλάδου (π.χ δημιουργία σύγχρονου ξηραντηρίου δερμάτων, σύγχρονα βαφεία και πλυντήρια παραδοσιακών υφασμάτων κλπ.).

Ανάπτυξη της ναυτιλιακής βιομηχανικής περιοχής στο Νομό Αχαΐας.

Η ανάπτυξη αυτή θα πρέπει να αναφέρεται σε δύο βασικούς στόχους :

1. Τη δημιουργία μιας βιομηχανικής περιοχής σε όλα τα κύρια χαρακτηριστικά που οφείλει αυτή να έχει και επί πλέον ορισμένα ακόμα ειδικά χαρακτηριστικά (όπως θαλάσσια έργα υποδομής) και απαιτήσεις (όπως περιβαλλοντική προστασία).

2. Τον συντονισμό, την προώθηση και ανάπτυξη των σύνθετων δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν τις ειδικές λειτουργικές ανάγκες της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. (όπως λιμενικές διευκολύνσεις, ανοικτές αποθήκες, σταθμός συγκέντρωσης και επεξεργασία των καταλοίπων των πλοίων).

Ανάπτυξη του τομέα των μεταφορών, ώστε να γίνει πλήρης εκμετάλλευση της πλεονεκτικής γεωγραφικής της περιφέρειας.

Τέλος, θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα ότι η οποιαδήποτε βιομηχανική ανάπτυξη στον Νομό θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν της την προστασία του περιβάλλοντος, γιατί ο νομός διαθέτει σημαντικούς πόρους (βιότοποι, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κλπ.) και καλλιτεχνικούς θησαυρούς (αρχαία μνημεία) και επί πλέον η υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτελεί σήμερα ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΕΛ. 1-33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

33-58

Ιστορική αναδρομή

33-43

Βιομηχανική παράδοση της Πάτρας

44-48

Στοιχεία των βιομηχανικών αναγκών

49-57

Πίνακας

58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

59-70

Πειραϊκή – Πατραϊκή

59-63

Πιρέλλι – Ελλάς

64

Β.Ε.Σ.Ο.

65

Λαδόπουλος

66-68

Μαραγκόπουλος

69

Μίσκο

70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

ΛΟΓΟΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΑΪΚΩΝ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

71-76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

77-81

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Κεντρική βιβλιοθήκη Πατρών :
 - Εισαγωγή στο βιομηχανικό marketing – Αυλωνίτης, Εκδόσεις Α. Σταμούλης. Πειραιάς 1988
 - Βιομηχανικό marketing – Δ. Πατρινός, Εκδόσεις « Έλλην » 1999
 - Βιομηχανικοί κλάδοι – Σταυροπούλου, Εκδόσεις Καραμπελόπουλος. Πειραιάς 1977
 - Πρακτικός οδηγός βιομηχανικού marketing – Μισιρλάκης Κυριάκος, Εκδόσεις Μπαρμπερόπουλος 1994
 - Ιστορικό λεξικό των Πατρών
 - Πάπυρος Λαρούς – τόμος 14 περί βιομηχανίας
 - « Ελλάς ». Εκδοτικός οίκος Πάπυρος Λαρούς – τόμος 2
 - Ιστορία της Πάτρας – Αναστάσιος Μαρασλής
 - « Λεύκωμα Αχαϊκής βιομηχανίας 1840 – 1940 »
 - Λεύκωμα « Για να γνωρίσουμε την Πάτρα »
- 2) Βιομηχανικό επιμελητήριο Πατρών
- 3) Εργατικό κέντρο Πατρών
- 4) Κεντρική βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών
 - Πτυχιακή 1851 – Αποβιομηχάνιση του νομού Αχαΐας 1995
 - Πτυχιακή 2714 – Αποβιομηχάνιση του νομού Αχαΐας 1998
- 5) Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος – Σχεδιασμός βιομηχανικής ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδας

- 6) Δήμος Πατρέων – Αναπτυξιακή Αχαΐας Α.Ε.

- 7) Σχολή Κοινωνικών Επιστημών – Αναπτυξιακή μελέτη περιοχής Πατρών.

